

KARTA DYPLOMOWA

PAŃSTWOWA WYŻSZA SZKOŁA ZAWODOWA IM. PROF. EDWARDA F. SZCZEPANIKA W SUWAŁKACH Wydział Ochrony Zdrowia	Studia licencjackie stacjonarne	Nr albumu studenta 8072
		Kierunek Bezpieczeństwo wewnętrzne Specjalność kryminologia i kryminalistyka.
		Rok akademicki 2019/2020
Katarzyna Jurewicz Imię i nazwisko studenta TEMAT PRACY DYPLOMOWEJ: Ocena bezpieczeństwa przetrzeni parku miejskiego w Suwałkach metodą METRAC. Zakres pracy dyplomowej: 1. Przestrzeń publiczna a bezpieczeństwo. 2. Metoda identyfikacji bezpiecznych przestrzeni. 3. Badania własne.		
..... Promotor pracy dyplomowej (podpis) Dziekan Wydziału (podpis)		
..... Promotor pracy (imię i nazwisko, tytuł, stopień naukowy) Data wydania karty dyplomowej - podpis promotora Recenzent pracy (imię i nazwisko, tytuł, stopień naukowy)
..... Ocena promotora Podpis Regulaminowy termin złożenia pracy Dyplomowej Data złożenia pracy dyplomowej - potwierdzenie dziekanatu Ocena recenzenta Podpis

**PAŃSTWOWA WYŻSZA SZKOŁA ZAWODOWA
IM. PROF. EDWARDA F. SZCZEPANIKA
W SUWAŁKACH**

**WYDZIAŁ OCHRONY ZDROWIA
BEZPIECZEŃSTWO WEWNĘTRZNE**

**PRACA DYPLOMOWA
LICENCJACKA**

**TEMAT: Ocena bezpieczeństwa przestrzeni parku miejskiego w Suwałkach
metodą METRAC**

AUTOR: Katarzyna Jurewicz

PODPIS.....

PROMOTOR: dr Milena Domasiewicz

SUWAŁKI 2020

Spis treści

Wstęp	4
Rozdział I.....	6
Przestrzeń publiczna a bezpieczeństwo	6
1.1 Rola przestrzeni publicznej w kształtowaniu bezpieczeństwa.....	6
1.2 Teorie projektowania bezpiecznych przestrzeni.	9
1.3 Zadania władz lokalnych w kształtowaniu bezpiecznych przestrzeni.	14
Rozdział II.....	20
Metoda identyfikacji bezpiecznych przestrzeni.....	20
2.1 Charakterystyka wybranych metod identyfikacji bezpiecznych przestrzeni.	20
2.2 Charakterystyka metody METRAC.....	27
Rozdział III	36
Badania własne	36
3.1 Metodologia badań.....	36
3.2 Charakterystyka terenu badawczego.....	39
3.3 Wyniki prowadzonych badań wraz z rekomendacjami.	42
Zakończenie	47
Bibliografia	48
Spis rysunków.....	51
Spis tabel.....	51

Wstęp

Czynnik bezpieczeństwa zawsze odgrywał istotną rolę w życiu jednostek i zbiorowości ludzkich. Co zrozumiałe, wpływały na sposób organizacji życia, w tym na wybór oraz kształtowanie środowiska życia człowieka, również pojmowanego jako przestrzeń życiowa. Aspekt ten bywał głównym powodem powstawania miast i istotnym uwarunkowaniem ich rozwoju¹. Dlatego też celem niniejszej pracy jest ocena bezpieczeństwa przestrzeni parku miejskiego w Suwałkach metodą METRAC.

Poprzez rozwijającą się technologie i rozwiązania przestrzenne aspekt bezpieczeństwa publicznego odgrywa ważną rolę w tworzeniu przestrzeni miejskiej. Mieszkańcy wybierając obszar zamieszkania i funkcjonowania codziennego kierują się doborem miejsc bezpiecznych dla siebie i rodziny. A każdy człowiek chcąc czerpać przyjemności z natury, wybiera miejsca z dostępem do zieleni miejskiej. Parki są jedynym miejscem w którym można cieszyć się naturą w mieście, dlatego odgrywają tak bardzo ważną rolę w ich tworzeniu .

W pierwszy rozdziale niniejszej pracy przedstawiono podstawowe pojęcia związane z bezpieczeństwem, przestrzenią publiczną czy planowaniem przestrzennym. Wyjaśniono definicje takie jak przestrzeń publiczna i bezpieczeństwo. Omówione zostały także poszczególne teorie wykorzystywane w tworzeniu bezpiecznych przestrzeni, które zapoczątkowały i wskazały problemy z nimi związane. Bardzo ważnym aspektem, który został w dalszej części rozdziału omówiony jest rola samorządów terytorialnych w kształtowaniu bezpiecznej przestrzeni. Przedstawiono ich udział związany z bezpieczeństwem przestrzennym. Wskazano poszczególne zadania gminy jak i wdrażane strategie związane z planowaniem bezpiecznych przestrzeni.

Natomiast w rozdziale drugim przedstawiono metody wykorzystywane do badań dzięki którym poprawiana jest jakość przestrzeni. Dzięki czemu istnieje możliwość zaprojektowania ich w sposób bezpieczny jak również pozwala to zmniejszyć ryzyko wystąpienia działań przestępczych. Omówiono również szczegółową metodę badawczą METRAC, która posłużyła do przeprowadzenia badań własnych. To wszystko zaprezentowano dzięki przeglądowi metod i technik w ujęciu różnych autorów literatury przedmiotu.

¹ B. Czarniecki, *Przestrzenne aspekty przestępczości*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej, Białystok 2011, s. 7.

Kolejny, trzeci rozdział to analiza problemów badawczych dokonana w oparciu o kwestionariusz, który stanowił narzędzie badawcze. W pierwszej części danego rozdziału omówiono metodologię badań. Druga część składała się z scharakteryzowania terenu badawczego. Zaś zakończenie przedstawia wyniki przeprowadzonych badań wraz z rekomendacjami.

W niniejszej pracy zagadnienie tak zwanej bezpiecznej przestrzeni miejskiej zawężono do kwestii związanych z zagrożeniami przestępczością i zrachowaniami antyspołecznymi w parku miejskim, a więc wszelkiego rodzaju umyślnymi naruszeniami społecznych norm zachowań na danym terenie².

W pracy najbardziej wykorzystano literaturę opierającą się na planowaniu przestrzennym, bezpiecznych przestrzeniach, bezpieczeństwie publicznym ma także przestępczości wynikającej z tworzenia przestrzeni publicznych. Napotkano jednak trudność wynikającą w związku z publikacją tylko jednej książki B. Czarnieckiego pod tytułem „Przestrzenne aspekty przestępczości” w Polsce dotyczącej oceny bezpieczeństwa metodą METRAC. Pomimo tego, sięgając do literatury obcej udało się bardziej przybliżyć daną metodę. Wyjaśnić jej pochodzenie a także jej wykorzystanie przy planowaniu przestrzennym bezpiecznych przestrzeni.

² Tamże, s. 8.

Rozdział I

Przestrzeń publiczna a bezpieczeństwo

W pierwszym rozdziale danej pracy wyjaśnione zostały pojęcia dotyczące przestrzeni publicznej i bezpieczeństwa w ujęciu ogólnym, ale także i w ujęciu bezpieczeństwa publicznego. Opisano i scharakteryzowano, niektóre teorie dotyczące planowania bezpiecznych przestrzeni wykorzystywane w budownictwie na przestrzeni lat. Poruszono rolę samorządów gminnym i opisano zadania, za które są odpowiedzialne przy planowaniu bezpiecznej przestrzeni publicznej. Wymienione i scharakteryzowane zostały także programy, które zostały wprowadzone na terenie Suwałk.

1.1 Rola przestrzeni publicznej w kształtowaniu bezpieczeństwa.

Jednym z głównych zadań każdego miasta jest zapewnienie mieszkańcom bezpieczeństwa, będącego podstawą do życia w danym społeczeństwie. Poczucie bezpieczeństwa jest bowiem podstawową potrzebą każdego człowieka, zauważył to Abraham H. Maslow w swojej piramidzie potrzeb³. Z uwagi na to ludzkość od wieków starała się zmieniać otaczającą ich przestrzeń, by zapewnić sobie poczucie bezpieczeństwa. Przestrzeń uporządkowana, spójna, umiarkowanie różnorodna, ukształtowana według pewnych zasad uspokaja i sprawia, że ludzie czują się w niej dobrze⁴. By rozpocząć rozważania nad istotą kształtowania bezpiecznej przestrzeni publicznej należy wyjaśnić jak rozumiane jest samo pojęcie bezpieczeństwa. Wielu naukowców starało się zgłębić dane pojęcie stąd jest ono rozumiane w różny sposób, a także tyczy się szerokiego wachlarza zagadnień.

Bezpieczeństwo jest zdolnością do kreatywnej aktywności podmiotu i oznacza proces polegający na braku zagrożenia, odczuwany subiektywnie przez jednostki lub grupy⁵. Inna definicja bezpieczeństwa przedstawia je jako poczucie doświadczania spokoju, pewności, odczuwania braku zagrożeń⁶. Jednak najogólniej pojęcie bezpieczeństwa zostało opisane w Słowniku Nauk Społecznych UNESCO: „W najbardziej dosłownym znaczeniu bezpieczeństwo jest właściwie identyczne z pewnością (*safety*) i oznacza brak

³ A. H. Maslow, *Motywacja i osobowość*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1990, s. 111.

⁴ J. Czapska (red.), *Zapobieganie przestępczości przez kształtowanie przestrzeni*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012, s. 50.

⁵ L. Korzeniowski, *Zarządzanie bezpieczeństwem. Rynek, ryzyko, zagrożenia, ochrona*, PSB, Kraków, 2000, s. 437.

⁶ R. Klamut, *Bezpieczeństwo jako pojęcie psychologiczne*, Zeszyty naukowe Politechniki Rzeszowskiej. Rzeszów 2012, nr 286, 4, s. 6.

zagrożenia (*danger*) fizycznego albo ochronę przed nim”⁷. Bezpieczeństwo to stan bez zagrożeń fizycznych, ale także psychicznych. Pojęcie bezpieczeństwa jest silnie subiektywne. W pojmowaniu jego istoty najważniejszą rolę będą odgrywały różne aspekty. Należy jednak podkreślić, że zapewnienie tego bezpieczeństwa jest niezbędne do właściwego jego funkcjonowania.

Każdy człowiek pojęcie bezpieczeństwa publicznego rozumie inaczej. Jak można zauważyć we współczesnej literaturze nie ma jednej określonej definicji bezpieczeństwa publicznego. Bezpieczeństwo publiczne to proces obejmujący stany – sytuacje zapewnienia obiektywnej wolności od zagrożeń, czy to poprzez zapobieganie im, czy też przez ich eliminację, dające perspektywę stabilizacji i rozwoju określonego zorganizowanego w państwo społeczeństwa, narodu⁸. Rozważania nad pojęciem bezpieczeństwa publicznego stały się na tyle istotne, że coraz szersze grono naukowców zagłębiało się w daną definicję wiążąc ją z innymi pojęciami lub zagadnieniami dotyczącymi przestrzeni. W Karcie Przestrzeni Publicznej przyjętej przez III Kongres Urbanistyki Polskiej Towarzystwa Urbanistów Polskich i Związku Miast Polskich przestrzeń publiczną definiuje się w kategorii społeczno-ekonomicznej: „jako dobro wspólnie użytkowane, celowo kształtowane przez człowieka, zgodnie ze społecznymi zasadami i wartościami – służące zaspokojeniu potrzeb społeczności lokalnych i ponadlokalnych. O publicznym charakterze przestrzeni decyduje zbiorowy sposób jej użytkowania”⁹. Badania, które przeprowadzano w związku z zagadnieniem bezpieczeństwa i bezpieczeństwa publicznego stały się na tyle istotne, że zaczęto traktować je jako dyscyplinę nauki.

Ogromne znaczenie dla bezpieczeństwa społecznego mają bezpieczne przestrzenie, które: „(...) projektuje się dla potrzeb bezpieczeństwa publicznego. Idea obejmuje szerokie obszary projektowania architektonicznego w połączeniu z zabezpieczeniami mechanicznymi i elektronicznymi oraz wytwarzaniem bezpiecznej więzi, jedności i odpowiedzialności ludności za środowisko, w którym żyją i mieszkają w celu ograniczenia czynów prawnie zabronionych (...)”¹⁰. Wnioskować zatem należy, że wspólne dbanie ludzi o otaczającą ich wspólną przestrzeń jest bardzo istotna w jej

⁷ R. Zięba, *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego: koncepcje – struktury – funkcjonowanie*, Wydawnictwo „Scholar”, Warszawa 1999, s. 27.

⁸ L. Dyduch, „*Bezpieczeństwo realizacji policyjnych czynności lub działań*”, Centrum Szkolenia Policji, Legionowo 2015, s. 8.

⁹ <http://www.tup.org.pl/download/KartaPrzestrzeniPublicznej.pdf> (stan na 26.01.2020 r.).

¹⁰ M. Lisiecki, *Zarządzanie bezpieczeństwem publicznym*, Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2011, s. 105.

tworzeniu blisko miejsca ich zamieszkania. Daje im to poczucie większego spokoju, a im większe jest ulepszanie danego terenu tym bardziej wzrasta poziom życia danych mieszkańców w danej okolicy.

Rozważając nad istotą bezpiecznych przestrzeni zastanowić się należy jak rozumiane we współczesnym świecie może być pojęcie przestrzeni publicznej, które jest ściśle związane z bezpieczną przestrzenią. Piotr Lorens w swojej książce określił to pojęcie tak: „przestrzenią publiczną nazywać więc będziemy ten fragment przestrzeni miejskiej, który – poprzez sposób swojego urządzenia oraz lokalizację w strukturze urbanistycznej – jest przeznaczony na potrzeby realizacji bezpośrednich kontaktów pomiędzy uczestnikami życia społecznego oraz inne potrzeby społeczne korzystających z niego zbiorowości, pozostając jednocześnie fizycznie dostępny dla wszystkich zainteresowanych osób”¹¹.

Ponadto w ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wyjaśniono jak rozumiane jest pojęcie obszaru przestrzeni publicznej, które należy rozumieć jako: „obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne, określony w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy”¹². Należy zauważyć, że choć inaczej sformułowane są pojęcia to znaczenie mają te same i głównie skupiają się na społecznym zaspokojeniu potrzeb mieszkańców. Gmina ma zatem zadanie zapewnić taką przestrzeń mieszkańcom. Ta przestrzeń musi być bezpieczna, ogólnodostępna i spełniać poszczególne warunki by mieszkańcy wiedzieli że jest przeznaczona dla nich.

W przestrzeniach publicznych powinno dążyć się do eliminacji zachowań aspołecznych na rzecz zwiększania poczucia terytorialności i odpowiedzialności u mieszkańców. Należy poprzez odpowiednie działania starać się, aby przestrzeń kształtowała poczucie bezpieczeństwa u mieszkańców, a nie u przestępcy. Można to zrealizować poprzez różne rozwiązania tzw. „dużej i małej architektury” popełnianie przestępstwa było jak najbardziej utrudnione¹³.

¹¹ P. Lorens, J. Martyniuk-Pęczek, *Problemy kształtowania przestrzeni publicznych*, Wydawnictwo Urbanista, Gdańsk 2010, s. 10.

¹² Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2003 Nr 80 poz. 717),art. 2 pkt 6.

¹³ S. Mordwa, *Bezpieczeństwo a kształtowania przestrzeni*, „Space-Society-Economy” 2009, nr 9, s. 91-92.

Każdy mieszkaniec danego terenu będzie zatem wybierał takie miejsce, w którym spędzając wolny czas będzie czuł się w nim bezpiecznie. Jednak kiedy taka przestrzeń danego terenu będzie jednak źle zagospodarowana, nie będzie przejrzysta i będzie sprawiać wrażenie niedostępnej, poczucie bezpieczeństwa w niej będzie niewielkie i mieszkańcy odruchową będą rezygnowali z korzystania z takiego miejsca.

Nie ulega wątpliwości, że sprawne i skuteczne zarządzanie przestrzenią publiczną jest nieodzownym elementem prewencji przestępczości i innych naruszeń społecznych norm zachowań¹⁴. By zniwelować niepożądane zjawiska przestępczości na danym terenie powinno się je tak projektować by nie były przyjazne przestępcom, a tylko mieszkańcom danego miejsca jak już było wspomnianie wyżej. Mała architektura, chodniki, ścieżki rowerowe czy zieleń miejska spełniają, więc kluczowe znaczenie w projektowaniu danej przestrzeni. To od nich zależy tak najbardziej czy dana przestrzeń będzie zapraszać czy odstraszać? Czy wpłynie na szerzenie się zjawisk niepożądanych? Pamiętać należy, że właściwe ukształtowanie przestrzeni jest tylko jednym z wielu narzędzi prowadzącym do celu, jakim jest zwiększenie bezpieczeństwa oraz włączenie się obywateli w zapobieganie przestępczości¹⁵.

1.2. Teorie projektowania bezpiecznych przestrzeni.

Na przestrzeni lat i historii rozwoju wielu koncepcji zapobiegania przestępczości przez kształtowanie bezpiecznych przestrzeni powstało wiele teorii kryminologicznych. Uważa się, że dzięki dobremu zagospodarowaniu terenów nie tylko zielonych i poprzez kształtowanie spokojnych przestrzeni publicznych można przeciwdziałać popełnianiu przestępstw i wykroczeń.

Pierwsze teorie na temat zapobiegania przestępczości poprzez kształtowanie bezpiecznych przestrzeni sięgają już lat pięćdziesiątych. Kiedy to po wojnie ludzie chęć odbudować swoje miasta zaczęli rozważać nowe rozwiązania urbanistyczne. Diagnozując wszystko to co działo się wokoło Jane Jacobs można stwierdzić, że stworzyła pierwszą koncepcję, która zakładała, że im więcej ludzi na danym obszarze tym jest bezpieczniej. Przekonywała o konieczności powrotu tradycyjnej siatki ulic

¹⁴ B. Czarniecki, *dz.cyt.*, s. 61.

¹⁵ A. Urban, *Kształtowanie przestrzeni antyprzestępczej*, Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice 2007, Seria: Architektura s. 45.

i większej ilości dróg ucieczki a także preferowała by oddzielać część prywatną od publicznej¹⁶.

Jako pierwsza autorka zauważyła jak bardzo ważną rolę w planowaniu przestrzeni odgrywa aspekt społeczny. W znaczny sposób wpływa on na tworzenie zabudowy przestrzeni miejskich w sposób bezpieczny. Model tworzenia bezpiecznych przestrzeni, który opracowała Jacobs sprowadzał się do zachowania tożsamości mniejszych osiedli i rezygnowania z budowy wielkoformatowych inwestycji. Uważała, że poprzez wzajemną obserwację poprawi się bezpieczeństwo i zmniejszy się ryzyko wystąpienia czynu przestępczego. Taką obserwację nazwała „społecznymi oczami”. Założenia koncepcji Jacobs miały na celu :

- wyraźne oddzielenie przestrzeni prywatnej od publicznej,
- udostępnienie widoku ulic z budynków mieszkalnych,
- występowanie restauracji, sklepów i innych obiektów w miejscach publicznych znajdujących się blisko ulicy,
- zróżnicowanie społeczne pod względem wieku w blokach mieszkalnych.

Perspektywa ta nie tylko wiązała ze sobą rozwiązania projektowe, ale także kładła nacisk na aspekt społeczny¹⁷.

Jej koncepcja jednak nie była przyjęta z entuzjazmem i część tych pomysłów niestety spotkała się z krytyką. Mimo, że koncentrowała się ona na poprawie bezpieczeństwa na tradycyjnych układach ulic, a więc w przestrzeniach w całości publicznych, to uwzględniała aspekt terytorialności i zwracała uwagę na fakt, że bez utożsamiania się użytkowników z miejscami, z których korzystają, niemożliwe jest zaistnienie w odpowiednim wymiarze zjawiska kontroli społecznej¹⁸.

Nowe spojrzenie na projektowanie osiedli rzuciła Elizabeth Wood, gdyż zainteresowała ją problem budowy osiedli z mieszkaniami komunalnymi. Było ich dużo i stanowiły większą część infrastruktury miast. Zwróciła uwagę na potrzebę usprawnień elementów przestrzeni budynków i ich otoczenia. Przestrzenie publiczne i półpubliczne powinny stać się miejscami atrakcyjnymi do spędzania wolnego czasu przez mieszkańców, co między innymi miałoby na celu wzmocnienie poziomu kontroli

¹⁶ B. Czarniecki, *dz.cyt.*, s. 65.

¹⁷ https://www.academia.edu/37329476/K.P._Marczuk_2013._Spo%C5%82eczno-przestrzenne_uwarunkowania_bezpiecze%C5%84stwa_wielkich_miast_studium_przypadku_Chicago._Policja_Kwartalnik_Kadry_Kierowniczej_Policji_1_pp._2-18 (stan na 22.01.2020 r.).

¹⁸ B. Czarniecki, *dz.cyt.*, s. 65.

społecznej terenu osiedla, zwłaszcza w bezpośrednim sąsiedztwie budynków¹⁹. Jej teoria skłaniała się, więc do tworzenia takiego osiedla, w którego skład wchodziło by lobby, gdzie mieszkańcy mogliby czekać i wspólnie poznawać się tym samym pogłębiać więzi społeczne. Budynki powinny być usytuowane tak by po środku kondygnacji znajdował się plac, a przeszklone przestrzenie dawały by poczucie większego bezpieczeństwa, ponieważ ograniczyły by anonimowość. Jej celem było wykazanie, że stworzenie wspólnych miejsc do spędzania czasu wolnego w danym osiedlu będzie skutkowało zwiększeniem poczucia bezpieczeństwa poprzez zastosowanie zjawiska braku anonimowości. Wskazała ponadto, by projektowane elementy budowlane były ergonomiczne i mało podatne na zniszczenia.

Kolejna koncepcja, którą ogłoszono w 1972 roku, nazwana została koncepcją obronności, a jej autorem był Oscar Newman i nawiązywała po części do jego poprzedniczki Jane Jacobs. Newman założył siedem wariantów, które powinny być spełnione przy projektowaniu bezpiecznej przestrzeni wokół zespołów mieszkaniowych. Zakładał on, że przestrzeń powinna być ograniczona poprzez wykorzystanie dziedzińców i sięgaczy, powinno tworzyć się mikro sąsiedztwa i eliminować teorie ruchu tranzytowego. Dążył by zmniejszyć dostęp osobom obcym poprzez wprowadzenie markerów terytorialności. Podkreślił także, że istoty wpływ ma wizerunek dzielnicy. Newman zakładał, że mieszkańcy muszą mieć dobrą widoczność zarówno z mieszkań, jak i w obrębie samej przestrzeni osiedlowej oraz że muszą chcieć interweniować, na co można liczyć jedynie wówczas, gdy utożsamiają się z przestrzenią, o którą mają dbać²⁰. Chciał, by mieszkańcy danego obiektu utożsamili się ze swym miejscem zamieszkania i tak jak dbają o swe mieszkania tak samo zadbali o otaczającą ich wspólną przestrzeń. Jego podejście do tworzenia bezpiecznej przestrzeni też zostało skrytykowane, gdyż mogłaby doprowadzić do tworzenia miejsc odizolowanych tym bardziej narażonych na akty przestępcze.

Z postępowaniem czasu i rozwojem infrastruktury, gospodarki i społeczeństwa powstała kolejna koncepcja, którą opracowała Alice Coleman. Wydając przy tym książkę pod tytułem „Utopia On Trial: Vision And Reality In Planned Housing”. Wskazała ona na wspólny problem jaki występuje przy źle zaprojektowanym budownictwie. Jednak ma ogromne znaczenie dla społeczeństwa. Objawy problemów, wspólne wszystkim błędnie zaprojektowanych budynków, to: zaśmiecanie, graffiti, wandalizm, ekskrementy

¹⁹ Tamże.

²⁰ Tamże, s. 67.

w miejscach użytku wspólnego Również włamanie, kradzieże, podpalenie, zniszczenia, przestępstwa samochodowe, przemoc i napaści seksualne²¹. Dlatego swą koncepcję oparła na tym, iż każdy z mieszkańców powinien mieć dostęp do drogi, aby zastosować tradycyjną zabudowę brytyjską. Oprócz tego by nie budować wyższych budynków jak tylko trzykondygnacyjnych. Zwróciła także uwagę na fakt, że tereny rekreacyjne, zielone czy place zabaw odgrywają istotną rolę w degradacji środowiskowej i przestępczej. Dlatego takie miejsca potrzebują odpowiednich rozwiązań zagospodarowania przestrzennego.

Badania nad kształtowaniem bezpiecznej przestrzeni podjął się także Bill Hillier. Celem danej koncepcji było sprawdzenie jak ludzie odbierają strukturę przestrzenną w danym miejscu zamieszkania. Odkrył on, iż rozwiązania urbanistyczne mają wpływ na ich użytkowanie przez mieszkańców. Hillier opierał swą koncepcję na tym, że im bardziej odseparowane miejsce i im gęstość zaludnienia większa, tym większe prawdopodobieństwo jest wystąpienia przestępczości. Zakładał również, że najlepszym rozwiązaniem komunikacji do bloków będzie odizolowanie jednej drogi prowadzącej do konkretnej zabudowy. Pozwoliłoby to na zmniejszenie przestępczości. Przeprowadzone przez niego badania dały nowe spojrzenie na konkretne miejsca i wykazały, które z nich są najbardziej narażone na akty przestępcze. Do takich miejsc zaliczono: „miejsca mało uczęszczane, często dlatego, że słabo skomunikowane oraz izolowane, a więc o niskim stopniu integracji”²². Powiązał fakty ze sobą i ocenił, że budując osiedla trzeba zwrócić uwagę na ciągi piesze, a także na otaczającą je przestrzeń, by zapewnić poczucie bezpiecznego otoczenia. Wraz z ewolucją zagospodarowania przestrzennego terenów miejskich i wiejskich powstało wiele teorii zapobiegania przestępczości. Każdy z naukowców starał się przedstawić jak najlepsze rozwiązania, by zwiększyć poczucie bezpieczeństwa mieszkańców poprzez odpowiednio zaprojektowane budynki. W tabeli 1 dokonano porównania omówionych wcześniej teorii podejmujących problem kształtowania bezpiecznych przestrzeni.

²¹ Tamże, s. 71.

²² Tamże, s. 79.

Tabela 1. Zestawienie głównych koncepcji uwzględnionych w danym rozdziale.

Twórca	Główne założenia	Uwarunkowania przestrzenne wpływające na przestrzeń
Jane Jacobs	Kontrola społeczna polegająca na obecności ludzi w przestrzeni publicznej	-tradycyjna siatka ulic, -wyraźne granice pomiędzy przestrzeniami: publiczną a prywatną, -zapewnienie widoczności, która ułatwi sprawowanie kontroli społecznej, -zróżnicowanie grupy społecznej, -odbudowa przestrzeni publicznej w celu jej uatrakcyjnienia,
Elisabeth Wood	Kontrola społeczna poprzez obecność mieszkańców na terenie osiedla oraz wspólnych części budynków	-w przestrzeni publicznej znajdujące się miejsca rekreacji, -lobby – miejsca spotkań mieszkańców, -widoczność z okien budynków na przestrzeń, -odporność na wandalizm elementów przestrzeni oraz budynków, -uatrakcyjnienie przestrzeni w osiedlach, -wylimitowanie ruchu tranzytowego, -ograniczenie wstępu obcych ludzi na terytorium osiedla, -prywatyzacja tzw. miejsc niczych,
Oscar Newman	Kontrola społeczna ograniczająca wstęp obcych na teren osiedla	-markery terytorialności, -eliminacja ruchu tranzytowego, -nadzór z budynków terenów rekreacyjnych, -estetyczny wygląd budynków, -terytorialność, -ograniczenie punktu dostępu, -mikro sąsiedztwa,
Alice Coleman	Przeciwdziałanie antyspołecznych zachowań	-maksymalna wysokość budynków 3 kondygnacje, -kontrolowanie miejsc aktywności dzieci i młodzieży, -jednoznaczna przynależność miejsc, -ograniczenie wstępu na terytorium osiedla obcych ludzi, -bezpośredni dostęp budynków do drogi,
Bill Hillier	Podstawa architektury jako czynnik	-ograniczenie miejsc mało uczęszczanych, izolowanych, -rozgraniczenie strefy publicznej od strefy prywatnej, -jedna droga prowadząca do bloku (sięgacz),

	warunkujący bezpieczeństwo	-prosta struktura ciągów ruchu pieszego, -preferowanie dróg o dużej częstotliwości ruchu pieszego.
--	-------------------------------	---

(Źródło: opracowanie własne na podstawie: B. Czarniecki, *Przestrzenne aspekty przestępczości*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej, Białystok 2011, s. 63-84.)

Każdy autor poszczególnej koncepcji od samego początku zwracał szczególną uwagę na czynnik społeczny, jako narzędzie do zapobiegania przestępczości. Istotne bowiem jest, iż rozwiązania czysto techniczne czy prawne nie rozwiążą problemu. Dużą rolę odgrywać będzie samo społeczeństwo lokalne. Tworząc bezpieczną przestrzeń publiczną czy prywatną nie można kierować się tylko trwałym schematem budownictwa, ale trzeba szukać takich rozwiązań technologicznych czy urbanistycznych by stworzyć nie tylko spokojną przestrzeń, a także obszar przyjazny społeczeństwu.

Koncepcje i teorie kształtowania przestrzeni z uwzględnieniem aspektu bezpieczeństwa publicznego pozwoliło na dokonanie syntezy wymogów odnośnie kształtowania przestrzeni miejskiej. Wskazywane są główne kryteria kształtowania przestrzeni bezpiecznej, którymi są: warunki naturalnego nadzoru, terytorialność, więc w szczególności jednoznaczność przynależności terenu lub miejsca, kreowanie witalności przestrzeni oraz warunki utrzymania, w tym trwałość elementów przestrzeni²³.

1.3 Zadania władz lokalnych w kształtowaniu bezpiecznych przestrzeni.

Teorie kształtowania bezpiecznych przestrzeni powiązane są z realizacją zadań gminy. Każda gmina tworząc bezpieczną przestrzeń powinna opierać się na bezpiecznym zagospodarowaniu przestrzennym. Tworząc strategię albo plan rozwoju powinno uwzględniać się i łączyć rozwiązania przedstawione wyżej. Dobrze opracowane działanie przyczyni się do rozwoju infrastruktury miejskiej i tworzenia bezpiecznych przestrzeni dla mieszkańców.

Zgodnie z ustawodawstwem związanym z reformą administracji publicznej samorządy gminne są zobligowane do opracowania własnych strategii rozwoju i planów zagospodarowania przestrzennego gminy.

Strategia rozwoju jako instrument podnoszenia konkurencyjności lokalnych jednostek terytorialnych stanowi kompleksową, perspektywiczną koncepcję określającą cele rozwoju oraz warunki, zasady i etapy ich osiągnięcia. Jest to koncepcja o długim horyzoncie czasowym²⁴.

²³ B. Czarniecki, *dz.cyt.*, s. 240.

²⁴ A. Szewczyk, M. Kogut-Jaworska, M. Ziolo, *Rozwój lokalny i regionalny. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo C.H. Beck. Warszawa 2011, s. 9.

Kompetencje i zadania przypisane polskim samorządom w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i Ustawie o Samorządzie Terytorialnym dają władzom lokalnym generalną właściwość do decydowania o wszystkich sprawach publicznych o zasięgu lokalnym nie leżących w kompetencji innych organów administracji publicznej. Zakres zadań własnych gminy określa art. 7 Ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz.U z 2019 r. poz. 506 ze zm.).

Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

- 1) ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej;
- 2) gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego;
- 3) wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymywania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz;
- 4) działalności w zakresie telekomunikacji;
- 5) lokalnego transportu zbiorowego;
- 6) ochrony zdrowia;
- 7) pomocy społecznej, w tym ośrodków i zakładów opiekuńczych;
- 8) wspierania rodziny i pieczy zastępczej;
- 9) gminnego budownictwa mieszkaniowego;
- 10) edukacji publicznej;
- 11) kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 12) kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych;
- 13) targowisk i hal targowych;
- 14) zieleni gminnej i zadrzewienia;
- 15) cmentarzy gminnych;
- 16) porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej, w tym wyposażenia i utrzymania gminnego magazynu przeciwpowodziowego;
- 17) utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych;

- 18) polityki prorodzinnej, w tym zapewnienia kobietom w ciąży opieki socjalnej, medycznej i prawnej;
- 19) wspierania i upowszechniania idei samorządowej, w tym tworzenia warunków do działania i rozwoju jednostek pomocniczych i wdrażania programów pobudzania aktywności obywatelskiej;
- 20) promocji gminy;
- 21) współpracy i działalności na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2018 r. poz. 450, 650, 723 i 1365 oraz z 2019r. poz. 37);
- 22) współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw²⁵.

Realizacja tak szerokiego zakresu spraw, wymaga przede wszystkim dobrej organizacji pracy społeczności lokalnej i administracji. Równie ważne jest posiadanie planu działania, umożliwiającego wykorzystanie zasobów materialnych i ludzkich gminy w sposób przemyślany, dostosowany do potrzeb społeczeństwa, ale również odpowiadający możliwościom lokalnym. Warunkiem koniecznym uzyskania takiego sukcesu jest oczywiście pomysł na funkcjonowanie w przyszłości, czyli plan rozwoju lokalnego w wymiarze wieloletnim, strategicznym²⁶.

Plan rozwoju lokalnego jest dokumentem o charakterze planowania strategicznego danego mikroregionu. Jest on częścią Narodowego Planu Rozwoju oraz wojewódzkiej strategii rozwoju. Jego dobre przygotowanie jest wynikiem współpracy konsultanta z samorządem oraz urzędem gminy lub powiatu. Proponowana strategia ma charakter otwarty, umożliwiający konkretyzację w działalności władz rządowych i samorządowych. Określenie jej celów i programów działania powinno przyczynić się do zwiększenia zdolności absorpcyjnych środków pomocowych oraz kapitału krajowego i zagranicznego poprzez wykorzystanie specyficznych walorów danego miejsca by zaplanować daną przestrzeń tak by była ona bezpieczna dla mieszkańców danego terenu²⁷.

Należy jeszcze wspomnieć, iż istotny wpływ na planowanie przestrzenne ma stworzenie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

²⁵ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 506).

²⁶ *Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju*, Warszawa 2011, s.7-8.

²⁷ www.eog.gov.pl/strony/zapoznaj-sie-z-funduszami/rozwoj-lokalny/informacje-ogolne-o-programie/ (stan na 26.01.2020 r.).

Na podstawie danego dokumentu gmina może prowadzić prace związane z polityką i gospodarką przestrzenną miasta. Jest to dokument, który określa zarys danej polityki uwzględniając przy tym czynniki i ograniczenia rozwoju przestrzennego. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy spełnia trzy funkcje. Jest aktem polityki przestrzennej gminy i stąd wynika jego pierwsza funkcja. Jest też aktem polityki rozwoju gospodarczego, zwłaszcza tam, gdzie nie opracowano strategii rozwoju gminy. Ta podwójna rola studium jest cechą charakterystyczną polskiego systemu planowania. Drugą istotną funkcją studium jest koordynacja ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Trzecia funkcja studium to promocja gminy wśród potencjalnych inwestorów²⁸.

Uchwała Nr LI/566/2014 Rady Miejskiej w Suwałkach z dnia 30 lipca 2014 r. w sprawie aktualności "Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Suwałk" i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obowiązujących na terenie tego miasta jest właśnie dokumentem, na którym opiera się zagospodarowanie przestrzenne tej aglomeracji.

Środowisko przyrodnicze wywiera decydujący wpływ na życie społeczne i gospodarcze. Najważniejszą rolą rady i zarządu jest sformułowanie misji gminy, przyjęcie strategii działania, kreowanie kultury organizacji. To właśnie na samorządach lokalnych spoczywa odpowiedzialność za prowadzenie prac nad projektem, jego wdrożenie i współpraca z innymi instytucjami terytorialnymi. Samorząd Suwałk odpowiada za całokształt spraw związanych z bieżącymi i przyszłymi potrzebami społeczeństwa. Jednym z takich przykładów jest Strategia Zrównoważonego Rozwoju tej miejscowości do roku 2020, która opisuje szczegółowo jakie plany zostaną wykonane na terenie miasta do końca wskazanego roku. Jak można zauważyć w danej strategii uwzględnia się także rozwój planowania przestrzennego miasta z uwzględnieniem terenów zielonych. W danej strategii samorząd gminny stara się rozwijać poprzez planowanie terenów zielonych w taki sposób by wykorzystać przy tym coraz nowsze technologie, a także myśląc o wszystkich mieszkańcach danych terenów, takich jak na przykład osoby niepełnosprawne, by te tereny tworzyć w ten sposób ogólnodostępny i korzystny.

Dobrze przygotowany i sformułowany plan rozwoju lokalnego zaowocuje rozwojem danego terenu, a to wpłynie zatem pozytywnie na mieszkańców. Każda więc strategia

²⁸ www.arl-net.de/de/commin/poland-polska/31-planowanie-przestrzenne-na-poziomie-lokalnym (stan na 04.01.2020 r.).

tworzona przez dany samorząd musi być wyjątkowa i niepowtarzalna na każde lata tworzenia. Powinna opierać się na poprzedniej i tym samym tworzyć, rozwijać oraz inwestować w nowsze technologie. Sprawniejsze rozwiązania stosowane nie tylko by poprawić status gospodarczy miasta, rozwój dróg czy infrastruktury, a także by pamiętać o tych mniejszych miejscach na terenie miasta by stawały się coraz spokojniejsze, by ludzie z nich korzystający chętniej chodzili tam by spędzać wspólny czas.

Samorząd gminny dba, więc nie tylko o sferę gospodarczą w danej strategii, ale i sferę przestrzenną mieszkańców by zapewnić im miejsca do spędzania wspólnego czasu, Miejsca te były bezpieczne, ciekawe, przyjazne i było ich dużo. Warto podkreślić, że warunkiem harmonijnego funkcjonowania przestrzeni miejskich nie są indywidualne działania władz publicznych, inwestorów, projektantów czy mieszkańców, lecz ich skuteczne współdziałanie²⁹. Budowanie i tworzenie spokojnych przestrzeni wpływa, więc nie tylko na poczucie bezpieczeństwa samych mieszkańców, a także na całą gospodarkę miast czy też kraju. Dlatego tak istotna jest rola samorządów gminnych w jej tworzeniu oraz dobrze przygotowany plan działania by móc zrealizować poszczególne posunięcia.

W odrębnie gminy, powiatu czy województwa będą to plany strategii, rozwoju, jednak jest jeszcze jeden istotny dokument, który wpływa na tworzenie tych strategii na poszczególnym szczeblu. Między innymi jest to „Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030” z 2011 roku, która jest najważniejszym krajowym dokumentem strategicznym dotyczącym zagospodarowania przestrzennego kraju. W niej zapisana jest wizja zagospodarowania przestrzennego kraju przez kolejnych kilkanaście lat. Określone w niej zostało jakie są cele i kierunki polityki przestrzennej wraz z planami działań prawnych niezbędnych do ich realizacji. Projekt dokumentu został opracowany na podstawie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 27 marca 2003 roku, jednak jego charakter różni się od istoty klasycznego dokumentu planistycznego. KPZK 2030 ma wiele cech strategii ogólnorozwojowej (cele, mierniki realizacji, plan działań), łącząc elementy przestrzennego zagospodarowania z czynnikami rozwoju społeczno-gospodarczego³⁰. Zapewnienie ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej ma

²⁹ T. Antosiewicz, *Kształtowanie przestrzeni publicznej w związku z intensywnym rozwojem współczesnych miast : zarys problematyki* , „Kultura i Polityka”, 2008, nr 4, s. 43.

³⁰ Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, Warszawa 2011, s. 5.

oczywisty wpływ na bezpieczeństwo i zapobieganie zagrożeniom w szczególności, gdy zauważy się związek tych zadań ze strategią zapobiegania przestępczości przez właściwe ukształtowanie przestrzeni³¹. Każde miasto będzie, więc dążyło do zrównoważonego rozwoju poprzez dobrze zaplanowaną strategię kształtowania obszaru, która jest nieodzownym elementem by dane miasto funkcjonowało.

³¹ A. Urban, *Bezpieczeństwo społeczności Lokalnych*, Oficyna Wydawnicza Łośgraf, Warszawa 2011, s. 33.

Rozdział II

Metoda identyfikacji bezpiecznych przestrzeni

W pierwszym rozdziale opisano uwarunkowania tworzenia przestrzeni publicznych wpływających na bezpieczeństwo. Istotny wpływ na ograniczenie przestępczości mają koncepcje kształtowane i wprowadzane przez naukowców na przestrzeni lat. Każda z teorii miała za zadanie poprawić bezpieczeństwo publiczne, również także poprzez rozwiązania architektoniczne wspomóc w walce z występującymi zjawiskami przestępczymi. Eliminacja przestrzennych czynników zagrożeń ogranicza możliwości wystąpienia przestępstw, jednak niczego przy tym nie gwarantuje. Mimo to jest jednak istotnym składnikiem poprawy ogólnych warunków bezpieczeństwa, a także poczucia równowagi. Warto zatem rozważyć kwestię narzędzia pozwalającego względnie, precyzyjnie i ze świadomością hierarchii działań (np. w zależności od ich efektywności) określić, które rozwiązania wymagają zmiany w pierwszej kolejności, a które w dalszej, a w które zaś na przykład ze względu na relację nakładów do efektów, nie warto ingerować³².

2.1 Charakterystyka wybranych metod identyfikacji bezpiecznych przestrzeni.

Istotny wpływ na projektowanie bezpiecznych przestrzeni ma poznanie czynników zagrażających. Bardzo ważne jest, więc wykorzystanie do tych celów metod już istniejących. Koncepcja zapobiegania przestępczości poprzez kształtowanie przestrzeni, stawia sobie za cel takie ukształtowanie przestrzeni fizycznej by była ona przyjazna praworządному użytkownikowi i zarazem wroga potencjalnemu sprawcy. Jako metoda zapobiegania przestępczości i antyspołecznych zachowań skuteczna jest tylko i wyłącznie w połączeniu z pozostałymi technikami prewencji sytuacyjnej. Poznaniu cech oraz procesów towarzyszących zapobieganiu przestępczości poprzez kształtowanie przestrzeni ułatwia poznanie jego elementów³³.

Zagrożenia przestrzenne odgrywają istotną rolę przy tworzeniu bezpiecznych przestrzeni. Często takimi typowymi miejscami zagrożonymi przestępczością są:

- miejsca w których widoczność jest ograniczona,
- miejsca opuszczone bądź oddalone od centrum,

³² B. Czarniecki, *dz. cyt.*, s. 158.

³³ <http://cojawiem.pl/pl/articles/8200-kszaltowanie-bezpiecznej-przestrzeni> (stan na 12.02.2020 r.).

- miejsca często zatłoczone, zaludnione (targowiska miejskie, centra handlowe ale także w sezonie parki, plaże)
- ciągi piesze bez możliwości drogi ucieczki (kładki, przejścia podziemne)
- miejsca z widocznym zanikiem braku kontroli społecznej (akty wandalizmu, graffiti).

Zapobieganie przestępczości poprzez kształtowanie przestrzeni, jako jeden z elementów prewencji sytuacyjnej koncentruje się na tworzeniu barier utrudniających popełnianie przestępstwa. U podstaw tego założenia leży stwierdzenie, iż o przestępczości decyduje liczba okazji przestępczych a u potencjalnego sprawcy ukształtowanie przestrzeni wywołuje określone reakcje³⁴.

Newman jako pierwszy stworzył koncept ograniczenia przestępczości za pomocą rozwiązań przestrzennych. Stworzył on koncepcję „Defensible Space” – przestrzeń obronna zaprezentowana w 1972 r. w książce pod tym samym tytułem. Uważał, że można tak ukształtować osiedle, by jego mieszkańcy mogli sprawować nad nim nadzór. Dyskwalifikacja działalności przestępczej mogła być osiągnięta dzięki zachowaniu zasad tworzenia bezpiecznego środowiska:

- 1) terytorialność manifestowana – obecność symbolicznych barier oddzielających terytoria (np. usytuowanie budynków, chodników, znaków i napisów, tablic informacyjnych, dobór koloru do oznaczeń stref wpływu);
- 2) nadzór - możliwość obserwowania podejrzanych aktywności; uzyskuje się przez odpowiednie rozmieszczenie budynków, oświetlenia i urządzeń, zieleni, miejsc aktywności ludzkiej w taki sposób, aby zwiększyć pole obserwacji otoczenia;
- 3) naturalna kontrola dostępu – widoczna dbałość o teren, ogólna czystość; to sposób rozmieszczenia wejść, chodników, dobór gatunków zieleni (np. tzw. obronnej) wyznaczających trasy publiczne, zapewniających ograniczony dostęp osób nieuprawnionych do stref prywatnych i zwiększających poczucie bezpieczeństwa osób uprawnionych³⁵.

Jego metoda opiera się przede wszystkim na obecności symbolicznego ogrodzenia danego terenu. Uważa, że poprzez takie rozwiązania zawęży się więź sąsiedzka, co wpływa korzystnie na kontrolę przestrzeni i stworzenie miejsca bezpiecznego.

³⁴ <http://cojawiem.pl/pl/articles/8200-kształtowanie-bezpiecznej-przestrzeni> (stan na 17.02.2020 r.).

³⁵ A. Tokajuk, *Projektowanie bezpiecznych struktur mieszkalnych na przykładzie Osiedla Błękitne i w Siechnicach*, „Architecturae et Artibus”, 2014, Tom 6, nr. 4, s. 98.

Przekonywał również, że powinna być wyznaczona jedna osoba do kontroli danego terenu, która ponosiła by odpowiedzialność za istniejącą infrastrukturę.

Oprócz metody O. Newmana, opartej głównie na terytorialności, wypracowano także inną metodę, opartą na wieloaspektowym, środowiskowym projektowaniu – CPTED (Crime Prevention Through Environmental Design)³⁶. Metoda ta opiera się na tym by właściwie projektować środowisko zabudowane. Zmniejszy się w ten sposób poziom przestępczości, a wzrośnie przez to poczucie bezpieczeństwa mieszkańców danego terenu i poprawi się ich jakość życia. Głównymi elementami, na której opiera się ta metoda są:

1. Naturalna obserwacja – gdy istnieje możliwość obserwacji przez użytkowników określonego miejsca wpływa to na zachowanie sprawcy. Jego negatywne działanie którego by się podjął zostanie zaobserwowane co doprowadza do zrezygnowania z podjętego przez sprawcę przestępstwa. Zasadniczo chodzi o takie rozplanowanie przestrzeni i zaangażowanie ludzi by zwiększyć możliwość śledzenia wszystkiego co dzieje się w otaczającym otoczeniu. Uwarunkowania takie możemy osiągnąć na przykład poprzez: wytyczenie ciągów pieszych czy parkingów aby możliwa była ich obserwacja z okien sąsiadujących budynków, skłonienie mieszkańców aby podciągali rolety, umiejscowienie oświetlenia tak aby miejsc zacienionych było jak najmniej, użycie kamer w miejscach zacienionych, użycie oświetlenia w sposób umożliwiający rozpoznanie twarzy przechodnia itp.
2. Kontrola dostępu – by wpłynąć na ograniczenie przestępczości trzeba rozgraniczyć przestrzeń dzieląc ją na prywatną i publiczną. Wystarczy przy projektowaniu zawrzeć rozgraniczenia np. pasy, płyty zieleni, a także zminimalizować możliwość wejścia na dany teren. Każde wejście powinno zostać dokładnie oznaczone, a ruch pieszych umiejscowić wewnątrz np. danego osiedla. Łatwiejszą kontrolę daje ponadto umieszczenie parkingów poza obszarem kontrolowanym dla osób odwiedzających jak też wprowadzenie szlabanów w bramach wjazdowych i wyjazdowych. Właściwe kontrolowanie dostępu osobom obcym wzmacnia poczucie bezpieczeństwa u mieszkańców, a jednocześnie obniża pewność siebie u przestępcy.
3. Terytorialność – identyfikacja z przestrzenią wywołuje u mieszkańców pozytywne skutki. Ludzie czują się współwłaścicielami danego obszaru, co

³⁶ Tamże.

powoduje u nich współodpowiedzialność za to co się tam dzieje. W przypadku niezgodnego naruszenia danej przestrzeni jest bardziej prawdopodobne, że ktoś powiadomi o tym organy ścigania i zapobiegnie popełnieniu przestępstwa. Ponadto w takiej przestrzeni łatwiej jest rozpoznać osoby swoje i obce. Terytorialność można uzyskać poprzez optymalne usytuowanie budynków, płotów, rozgraniczeń, znaków i napisów oraz poprzez wyraźne wyznaczenie granicy. Wewnątrz wyodrębnionego terenu można wprowadzić ławki, spróbować skłonić mieszkańców do większej aktywności i częstszego pobytu w otoczeniu mieszkania. Na takim terytorium przestępca jest świadomy, że może być skontrolowany.

4. Zarządzanie i konserwacja – przestrzeń zadbane, czysta świadczy, że jest za to odpowiedzialny właściciel danego terenu, który o nią dba i nadzoruje. Takie miejsce jest przez chuliganów często omijane. Oni wybierając cel skupiają się na już zniszczonym, zdewastowanym i niekontrolowanym terenie, ponieważ łatwiej jest im dokonać aktów wandalizmu. Wspierającymi ten aspekt działaniami może być dobór dobrej jakości, odpornych, rzadko psujących się urządzeń, właściwy dobór zieleni, o którą nie trzeba ustawicznie dbać³⁷.

Korzystne projektowanie i wykorzystywanie zasobów środowiska zabudowanego prowadzą do zredukowania strachu przed przestępstwami i zmniejszają częstotliwość ich wystąpienia. Elementy przedstawione wyżej, które kierunkują metodę opierają się głównie na sferze materialnej i wykorzystaniu elementów technicznych. Potrzeba budowania więzi międzyludzki pchnęła do ulepszania danej metody dzięki czemu stworzono drugą generację CPTED. Uzupełnieniem ona pierwszą generację o elementy społeczne. Opierała się przede wszystkim na emocjonalnych i społecznych potrzebach społeczeństwa takich jak:

- spójność społeczna,
- łączność,
- kultura wspólnoty,
- próg pojemności.

³⁷ S. Mordwa, *Bezpieczeństwo a kształtowanie przestrzeni*, „Space – society – Economy” 2009, nr 9, s. 95-96.

Trzecia generacja CPTED opiera się na zielonych technologiach cyfrowych, których wykorzystanie ma na celu przekształcić miasto w zrównoważone, inteligentne i przejrzyste. Składa się z czterech obszarów³⁸:

- miejsce,
- ludzie.
- technologie,
- sieć.

Metoda Crime Prevention Through Environmental Design stworzona została by poprzez projektowanie przestrzeni podnieść poziom poczucia bezpieczeństwa. Zmniejszyć ilość występowania czynów przestępczych na danym obszarze. Wzmocnić poczucie odpowiedzialności mieszkańców za dobro wspólne, a także stworzyć im miejsca do spędzania aktywnego czasu. Bardzo ważną rolę w kształtowaniu bezpieczeństwa pełni dana społeczność lokalna. To w głównej mierze od podejścia mieszkańców do kwestii dbania o wizerunek własnego miejsca zależy stan bezpieczeństwa, jaki ono reprezentuje. Bez wątpienia, aby podejmowane działania były skuteczne, niezbędnym jest uwzględnienie udziału lokalnej społeczności w ich realizacji³⁹.

Zespoły naukowe pracujące na terenie różnych państw Europy prowadzą badania dotyczące, wpływu kształtowania przestrzeni publicznej na bezpieczeństwo. W Holandii takie badania prowadzone były na początku lat 90. Za przyczyną prowadzonych analiz opracowano program certyfikowania pod nazwą Politie Keurmerk Veilig Wonen. Cechuje się tym, że jest to pierwszy i najbardziej znany certyfikat rozwiązań przestrzennych uwzględnianych za sprzyjające bezpieczeństwu. Łącznie na to składają się cząstkowe elementy: Bezpieczne Mieszkanie, Bezpieczny Budynek, Bezpieczne Sąsiedztwo, które mogą być rozpatrywane oddzielnie lub łącznie. W tym drugim przypadku składają się na całościowe: Policyjny Znak Mieszkać Bezpiecznie – Nowe Zespoły oraz Policyjny Znak Mieszkać Bezpiecznie – Budownictwo Istniejące⁴⁰.

Program policji holenderskiej „Policyjny znak jakości – bezpieczne mieszkanie” zawiera katalog norm, które pomagają w tworzeniu bezpiecznych przestrzeni. Warto

³⁸ B. Wieteska – Rosiak, *Bezpieczny i zrównoważony rozwój miast w kontekście III generacji strategii CPTED*, [w:], Studia Ekonomiczne Regionu Łódzkiego, Polskie Stowarzyszenie Ekonomiczne Oddział w Łodzi, Łódź 2016, s. 124-135.

³⁹ M.A. Spelak, *Profilaktyka lokalna - uwarunkowania przestrzenne wpływające na bezpieczeństwo obywateli*, „Journal of Students Scientific Association” 2012, nr 2, s. 9-19.

⁴⁰ B. Czarniecki, *dz. cyt.*, s. 112.

zauważyć, że w latach 1994 - 1998 Holendrzy zrealizowali ponad 200 projektów, opierających się na założeniach programu policyjnego. Odnieśli przy tym wielki sukces, co spowodowało, że w roku 1999 doświadczenia z rejonu Hollands Midden zostały przeniesione na teren całej Holandii⁴¹.

Uzyskanie holenderskiego certyfikatu nie jest wcale takie proste ja by się wydawało. Można go uzyskać dopiero wtedy, gdy projekt spełnia określone wymagania w pięciu kategoriach:

- wymagania urbanistyczne,
- przestrzeń publiczna,
- działki budowlane,
- budynek,
- mieszkanie.

Każda z kategorii posiada odpowiedni katalog wymóg, które są obowiązkowe oraz dodatkowe. Przesłankami do uzyskania uprawnień jest spełnienie 23 wymagań obowiązkowych i 17 z 28 dodatkowych. Wymogami obowiązkowymi jest między innymi:

- oświetlenie przestrzeni publicznej – dobranie odpowiedniego natężenia światła, jego rozproszenia a także dostosowanie odległości umiejscowienia latarni od pnia drzewa. Pozwala to na rozpoznanie przechodnia z dystansu 4 metrów niezależnie od pory roku i dnia,
- tworzenie parkingów na powietrzu – prawidłowo dobrane oświetlenie, dobrze oznakowany teren ze ściśle wyznaczonymi miejscami, zapewniona widoczność parkingu z każdego położenia, roślinność w okolicy nie powinna go zasłaniać. Bardzo ważnym elementem tego jest, że parking może zawierać tylko 20 miejsc,
- wyposażenie ulic - ławki, skrzynki pocztowe, przystanki komunikacji, kosze na śmieci powinny łączyć się w miarę możliwości w grupy. Przy czym grupy te powinny być widoczne co najmniej z dwóch mieszkań i oddalone od nich o minimum 15 metrów,
- wielkość i podział na segmenty budynku,
- ścieżki za budynkami,

⁴¹ A. Urban, *Kształtowanie przestrzeni antyprzestępczej*, Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice 2007, Seria: Architektura s. 124.

- kompleks pomieszczeń gospodarczych, komórek lub garaży prywatnych (odpowiednia lokalizacja),
- elementy rozgraniczające działki budowlane,
- wejście do budynku mieszkalnego,
- drzwi (wejściowe) do pomieszczeń wspólnych,
- oświetlenie w pomieszczeniach wspólnych,
- winda,
- wspólny kompleks pomieszczeń gospodarczych: dostęp i wielkość,
- pomieszczenie gospodarcze drzwi,
- pomieszczenie gospodarcze okna.

Przedstawione warunki muszą zostać spełnione w 100 %. Istnieją jeszcze wymogi fakultatywne, które opierają się na wybraniu poszczególnych warunków ale muszą zostać spełnione w 68 %. Żądaniami takimi są:

- zróżnicowanie mieszkań (domów),
- wysokość budynków i skala,
- połączenie z zabudowaniami znajdującymi się w sąsiedztwie,
- drogi dojazdowe do osiedla,
- trasy ruchu powolnego,
- wytyczanie działek budowlanych a ścieżki za budynkami,
- rekreacja i tereny zielone.
- centrum handlowo-usługowe,
- obiekty użyteczności publicznej,
- centra dzielnicowe i osiedlowe,
- ogólnodostępny garaż parkingowy,
- możliwości parkowania rowerów,
- tunele i przejścia podziemne,
- przystanki komunikacji publicznej,
- tereny wewnętrzne,
- obiekty młodzieżowe,
- mury/powierzchnie/ściany; antygraffiti,
- plan administrowania i zarządzania przestrzenią oraz nadzór,
- wytyczanie działek budowlanych a usytuowanie domów jednorodzinnych,

- wytyczanie działek budowlanych a usytuowanie budynków mieszkalnych,
- ogródki przed domami i obok domów,
- balkony,
- pomieszczenie wspólne dla rowerów,
- plan administrowania i zarządzania oraz nadzór nad budynkiem mieszkalnym⁴².

Wszystkie powyższe wymagań są bardzo restrykcyjne, dlatego nie jest tak łatwo uzyskać dany certyfikat. Plusem jest to, że ubieganie się o niego jest dobrowolne. Przyznawany jest on na 5 lat po czym znów trzeba przejść kontrole by go odnowić. Po przeprowadzonych badaniach na osiedlach, gdzie został przydzielony certyfikat “Veilig Wonen” widać zaskakującą poprawę. Badania wskazały 90 % spadek notowania czynności przestępczych. Co ważniejsze wzrosło poczucie bezpieczeństwa u mieszkańców danego osiedla⁴³. Metody identyfikacji przestrzeni pozwalają nam na dokładniejsze zobrazowanie jak dany teren powinien wyglądać, byśmy czuli się w nim bezpiecznie. Dzięki ich wykorzystaniu wcześniej można zapobiec powstaniu miejsc sprzyjających sprawcom.

2.2 Charakterystyka metody METRAC.

Jedną z metod identyfikacji bezpieczeństwa jest metoda METRAC. By zrozumieć metodę która zostanie opisana poniżej należało by zrozumieć czym jest audyt. Audyty bezpieczeństwa to narzędzie, za pomocą którego ludzie mogą oceniać różne funkcje w swojej okolicy w celu ograniczenia przestępczości i poprawy bezpieczeństwa osobistego wszystkich osób. Audyt bezpieczeństwa pomaga ludziom spojrzeć na przestrzeń, która wydaje się niebezpieczna, i ustalić, dlaczego tak się czuje: aby zobaczyć, gdzie jest strona, co jest obok, jak jest zaprojektowana i co tam się dzieje. Audyt bezpieczeństwa to inwentaryzacja lub lista kontrolna funkcji na danym obszarze (lub budynku, parku, alei, parkingu, ulicy), które wpływają na bezpieczeństwo. Pozwala podjąć działania w celu poprawienia tych funkcji. Niezależnie od tego, czy jest wystarczające oświetlenie, czy są ludzie, lub ulepszenia, które można by było zobaczyć w celu zwiększenia bezpieczeństwa, to pytania, na które odpowiedzi pomogą ustalić

⁴² Tamże, s. 124-126.

⁴³ B. Czarniecki, *dz. cyt.*, s. 116-117.

odpowiednie działanie. Celem audytu bezpieczeństwa jest identyfikacja i jeśli to możliwe, poprawa środowiska, aby było bezpieczniejsze i mniej groźne dla użytkowników. Rezultatem będą ograniczone możliwości zachowań antyspołecznych, przemocy i przestępczości w miejscu zamieszkania. Audyt bezpieczeństwa jest prostym, ale potężnym narzędziem. Siła audytu bezpieczeństwa leży w bezpośrednim doświadczeniu każdej osoby, jako eksperta w jej własnym otoczeniu⁴⁴.

Pierwotny audyt bezpieczeństwa kobiet został opracowany w Kanadzie w 1989 r. przez Metropolitan Toronto Action Komitet ds. Przemocy Wobec Kobiet i Dzieci (METRAC). Opierając się na procesach polityki, opracowane przez inne organizacje używające różnych rodzajów kontroli. METRAC stworzył Bezpieczeństwo Kobiet Audyt jako reakcja na płeć w odpowiedzi na rosnące obawy o przemoc wobec kobiet i uczuciach niepewności z ich strony. Od 1989 r. METRAC audyt bezpieczeństwa był szeroko stosowany zarówno na poziomie krajowym, jak i na arenie międzynarodowej. Został rozpowszechniony i dostosowany przez grupy kobiet na całym świecie. Dzisiaj to narzędzie istnieje w wielu różnych formatach i jest używany w szeregu środowisk. Audyt bezpieczeństwa kobiet jest to dynamicznie rozwijająca się koncepcja partycypacyjna, która istnieje w stałym stanie modyfikacji i ulepszenia. Metoda ta pozwala uczestnikom zidentyfikować bezpieczne i niebezpieczne przestrzenie i polecić jak można poprawić daną przestrzeń by stała się bezpieczna . W ten sposób METRAC uprzywilejowuje doświadczenie kobiet mieszkających w sąsiedztwie jako „ekspertów” w swojej dziedzinie. Audyty bezpieczeństwa kobiet został zdefiniowany jako proces, który łączy jednostki przejść przez środowisko fizyczne, ocenia jak bezpieczne jest dla nich dane miejsce i określa sposoby, aby przestrzeń była bezpieczniejsza, a także pozwala zorganizować się w celu wprowadzenia tych zmian. Metoda ta rodzi fascynujące pytania koncepcyjne i przedstawia bardzo praktyczne narzędzia do interwencji w społecznościach⁴⁵.

Na podstawie przeglądu dostępnej literatury zalecana praktyka audytu bezpieczeństwa kobiet podkreśla znaczenie całego procesu, od wstępnego badania do wdrożenia i monitorowania. W literaturze istnieje zgoda, co do tego iż audyty powinien koncentrować się na specyfice jednostki społeczności, w której jest wykonywany. W ten

⁴⁴ <https://www.toronto.ca/community-people/public-safety-alerts/community-safety-programs/safety-audits> (stan na 06.03.2020 r.).

⁴⁵ M. Lambrick, K. Travers, WOMEN'S SAFETY AUDITS, What Works and Where?, UN-Habitat Safer Cities Programme, Report 2008, s. 9.

sposób, lokalna wiedza specjalistyczna mieszkańców może być najlepiej wykorzystana. Co więcej, lokalne uwzględnienie umożliwia uczestnikom audytu bezpieczeństwa identyfikować codzienne wyzwania, przed którymi stoją kobiety. Dla przykładu podczas audytów w Dar es Salaam, Tanzania, szeroką gamę problemów specyficznych dla regionu, takich jak obawy związane z opieką zdrowotną i brak infrastruktury zidentyfikowano jako czynniki, które powodują, że lokalne kobiety czują się niebezpiecznie⁴⁶. W artykule z 2005 r. „Engendering Crime Prevention: International Developments a Canadian Experience”, Shaw i Andrew opisują prace podjęte w celu poprawy bezpieczeństwa kobiet. Wiele prac koncentrowało się na wykorzystaniu narzędzi, takich jak audyty bezpieczeństwa i spacerki poszukiwawcze w celu opracowania zaleceń dotyczących zapobiegania przestępczości - sytuacyjnej inicjatywy. Należą do nich planowanie urbanistyczne, projektowanie mieszkań, transport i planowanie. Są również wykorzystywane do lobbowania za zwiększonym wsparciem władz lokalnych za usługi pierwszej linii dla kobiet. Nacisk położono na rozwój strategii zapobiegania poprzez partnerstwo między lokalnymi organizacjami obywatelskimi, społecznościami, samorządami i służbami miejskimi, zwiększając w ten sposób rolę kobiet w lokalnym procesie decyzyjnym. Opis ten podkreśla podstawową strategię audytów bezpieczeństwa kobiet jako sposób na nawiązanie partnerstwa z samorządami miejskimi i udzielenie głosu użytkownikom przestrzeni miejskiej jako „ekspertów doświadczenia”, na równi z „profesjonalnymi ekspertami”, takimi jak planiści miejscy i funkcjonariusze policji. Jest to kombinacja analizy audytu bezpieczeństwa jako narzędzie zarządzania lokalnego, narzędzie planowania urbanistycznego i wyrażenie wiedzy opartej na praktyce⁴⁷.

Lokalne ukierunkowanie podkreśla również ważną rolę samorządów miejskich w poprawie bezpieczeństwa oraz organizacje społeczne, które często posiadają bogactwo przydatnej wiedzy i wpływów. Rozważane jest także wsparcie rządowej działania następcze niezbędne do sukcesu audytów bezpieczeństwa kobiet. To dlatego, że rządy, szczególnie na szczeblu lokalnym, zazwyczaj mają świetną kontrolę nad społecznością i jej zasobami. W celu uzyskania i podtrzymania wsparcia rządowego, jest zalecane, że lokalne kobiety-eksperti zapewniają mechanizmy za dostarczanie i wdrażanie płci inicjatywy realizowanych w ramach struktur rządowych. Zaleca się także, aby lokalne kobiety były ekspertami aktywnymi politycznie lub by zaangażować tych, którzy już są.

⁴⁶ Tamże, s.14.

⁴⁷ Tamże.

Po przeprowadzeniu audytu bezpieczeństwa ustalenia mogą być wykorzystywane do nakłaniania rządu do wprowadzania zmian. Można tego dokonać poprzez bezpośrednią integrację zalecenia z kontroli do publicznych planów pracy oraz zasady lub informując wykonawców ubiegających się o zamówienie publiczne projekty wyników kontroli⁴⁸.

Idea kobiecego audytu bezpieczeństwa jest prosta do wykonania. Z wykorzystaniem listy kontrolnej, grupa kobiet, użytkowników konkretnej przestrzeni miejskiej lub społecznościowej, spaceruje po tej przestrzeni, zwracając uwagę na czynniki przez, które czują się niebezpiecznie w tym otoczeniu.

Oryginalna lista kontrolna audytu bezpieczeństwa kobiet zawiera 14 kategorii, w tym oświetlenie, linie wzroku (widzenie, co jest przed nami i wokół), miejsca uwięzienia, oznakowanie i konserwacja. Lista dotyczy zarówno przestrzeni zewnętrznych takich jak parki, skwery, place czy targowiska jak i w budynkach. Zastosowanie miała zasadniczo na etapie diagnozowania już uprzednio wybranego miejsca lub przestrzeni. Niekiedy wybór miejsca jest oczywisty, jeśli są to wspomniane wcześniej miejsca, które jednoznacznie sprawiają problem lub są przyczyną poczucia zagrożenia⁴⁹. Narzędzie audytu bezpieczeństwa zostało z czasem zmienione, aby zaspokoić potrzeby różnych grup kobiet i różnych kontekstów. W niektórych przypadkach język został uproszczony. W innych przypadkach przykłady i procedury zostały dostosowane tak, aby były bardziej zgodne z realiami na obszarach wiejskich. W innych przypadkach powstały jednak zupełnie nowe przewodniki audytu dla określonych przestrzeni - takich jak kampusy uniwersyteckie⁵⁰.

Oprócz tych zmian różne grupy kontrolne przyjęły różne podejścia do przeprowadzania audytów bezpieczeństwa kobiet. Niektóre grupy, takie jak Jagori w Indiach, wykorzystywały umiejętności tworzenia map do mapowania cech niebezpiecznych przestrzeni. Inne grupy, takie jak Somalijska Grupa Sąsiedztwa ds. Zdrowia i Bezpieczeństwa w Wielkiej Brytanii, przeprowadziły indywidualne rozmowy z członkami społeczności. Inne podejścia zastosowane w ramach audytu bezpieczeństwa kobiet obejmują tworzenie modeli przestrzeni w skali, obserwację aktywności, ankiety publiczne, fotografia, oraz publiczne prezentacje przy użyciu scenariuszy. W wyniku tych dostosowań rodzaje zaleceń wydanych przez grupy kontroli bezpieczeństwa kobiet znacznie się różniły od zaleceń sformułowanych podczas pierwszego tworzenia

⁴⁸ Tamże.

⁴⁹ B. Czarniecki, *dz. cyt.*, s. 169.

⁵⁰ https://www.preventionweb.net/files/13380_7380832AssesmentFinal1.pdf (stan na 07.03.2020r.), s. 26.

narzędzia⁵¹. Układ formularza listy kontrolnej METRAC stosowany w Polsce przedstawia następująca tabela zaprezentowana poniżej.

Tabela 2. Lista kontrolna oceny bezpieczeństwa.

Lista kontrolna oceny stanu bezpieczeństwa		
Obszar: Określenie miejsca: Data: Dane przeprowadzającego ocenę: Powód przeprowadzenia oceny:		
	PRZESTRZEŃ ZEWNĘTRZNA	PRZESTRZEŃ W BUDYNKU
1. Wrażenia ogólne: • pierwsza reakcja: • 5 słów najlepiej charakteryzujących miejsce:		
2. Oświetlenie Wrażenie na temat oświetlenia. Czy jest wystarczające? Ile lamp nie świeci? Jaki jest odsetek lamp nieświejących? Czy możesz zidentyfikować twarz z odległości 25 jardów? Czy wiesz, do kogo zatelefonować, gdy lampy nie świecą, są uszkodzone lub nie zostały włączone? Czy oświetlenie jest ograniczone przez drzewa lub krzewy? Na ile prawidłowo oświetlone są ciągi piesze i chodniki? W jakim stopniu oświetlone są znaki kierujące i mapy?		
3. Oznakowanie Czy jest oznaczenie identyfikujące miejsce, w którym się znajdujesz? Jeśli nie, to czy są znaki kierujące lub mapy nieopodal, które pozwolą Ci ustalić, gdzie jesteś? Czy są oznaczenia, gdzie szukać pomocy w sytuacjach awaryjnych?		

⁵¹ Tamże.

<p>Czy są oznaczenia kierujące do wjazdu dla wózków? Czy drzwi wyjściowe pozwalają się zorientować, dokąd prowadzą? Czy jest informacja o godzinach otwarcia obiektu? Wrażenie o ogólnym stanie oznakowania: Jakie oznakowania powinny zostać dodane?</p>		
<p>4. Pole widzenia</p> <p>Czy możesz wyraźnie widzieć, co znajduje się przed Tobą? Jeśli nie, to dlaczego? Czy istnieją miejsca, gdzie ktoś może się ukryć? Jeśli tak, to gdzie? Co mogłoby poprawić widoczność (transparentny materiał, zaokrąglenie narożników, zwierciadła, przycięcie krzewów, usunięcie śniegu, usunięcie pojazdów)?</p>		
<p>5. Opustoszenie – w zasięgu wzroku</p> <p>Czy w czasie przeprowadzania oceny teren sprawiał wrażenie opustoszałego? Jak dużo osób może być wokół (w poszczególnych porach dnia)? Czy łatwo jest przewidzieć, kiedy użytkownicy będą wokół? Czy występuje system monitoringu lub nadzoru?</p>		
<p>6. Opustoszenie – w zasięgu słuchu</p> <p>Jak daleko znajduje się najbliższa osoba mogąca usłyszeć wołanie o pomoc? Jak daleko znajduje się najbliższy element systemu bezpieczeństwa (alarm, pracownik ochrony, telefon alarmowy)? Czy widzisz telefon lub znak kierujący do pomocy w sytuacji zagrożenia? Czy teren jest patrolowany? Jeśli tak, to z jaką częstotliwością?</p>		

<p>7. Elementy nie dające wyboru trasy przemieszczania się</p> <p>Jak łatwo można przewidzieć trasę przejścia kobiety?</p> <p>Czy jest dostępna alternatywna dobrze oświetlona, uczęszczana droga lub przejście?</p> <p>Czy jesteś w stanie stwierdzić, co znajduje się po drugiej stronie przejścia, tunelu lub łącznika?</p> <p>Czy występują narożniki, wnęki lub krzewy, gdzie ktoś może się ukryć i oczekiwać na Ciebie?</p>		
<p>8. Potencjalne enklawy i wyizolowane miejsca przyległe</p> <p>Czy występują puste pomieszczenia, które powinny zostać zamknięte?</p> <p>Czy występują małe, ściśle zdefiniowane tereny?</p> <p>Czy są małe, ograniczone tereny, gdzie możesz pozostawać niewidoczna?</p>		
<p>9. Drogi ucieczki (przestępcy)</p> <p>Jak łatwo napastnik może zniknąć (oddalić się)?</p> <p>Czy występuje więcej niż jedno wyjście?</p>		
<p>10. Formy użytkowania terenów przyległych</p> <p>Jakie jest przeznaczenie otaczających lub okolicznych terenów?</p> <p>Czy można zidentyfikować właściciela lub zarządcę okolicznych terenów?</p>		
<p>11. Stan utrzymania</p> <p>Czy widoczne są leżące dokoła odpadki?</p> <p>Czy wiadomo, komu należy zgłaszać uwagi dotyczące stanu utrzymania?</p> <p>Z Twojego doświadczenia: jak długo zwykle zajmuje dokonanie napraw?</p>		
<p>12. Czynniki humanizujące miejsce</p> <p>Czy odczuwa się rękę gospodarza?</p> <p>Czy odbiera się miejsce jako porzucone?</p> <p>Czy na ścianach obecne jest graffiti?</p> <p>Czy według Ciebie na ścianach występują rasistowskie lub seksistowskie hasła/znaki/obrazy?</p>		

Czy widoczne są oznaki wandalizmu?		
Czy zmiana materiałów, odcienie, faktury lub barwy mogą poprawić Twoje poczucie bezpieczeństwa?		
13. Ogólne rozwiązania projektowe Jeśli nie znalazłabyś tego miejsca, to czy łatwo byłoby ci odnaleźć drogę? Czy miejsce „ma sens”? Czy miejsce jest zbyt rozczłonkowane? Czy występuje deprymująca liczba poziomów?		
14. Sugerowane usprawnienia Jakie widziałabyś usprawnienia? Czy masz jakieś szczególne sugestie?		

(Źródło: opracowanie własne na podstawie B. Czarniecki, *Przestrzenne aspekty przestępczości*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej, Białystok 2011, s. 170-172.).

Pytania przedstawione w kategoriach od 2 do 14 dotyczą szczegółowych aspektów poszczególnych kategorii występujących czynników i są zróżnicowane w odniesieniu do swojej formy w sposób dostosowany do specyfiki problemu, jaki ma być zdiagnozowany.

Każda kategoria zawiera różne formy pytań, jest wszechstronna w wielu aspektach bezpieczeństwa. Prawie we wszystkich kategoriach zastosowano pytania, na które należy udzielić odpowiedzi Tak/Nie, ewentualnie niekiedy: Nie wiem (np. poz. 2: Czy oświetlenie jest wystarczające? lub poz. 7: Czy jest dostępna alternatywna dobrze oświetlona, uczęszczana droga lub przejście?). Co ważniejsze w wielu kategoriach wykorzystano pytania wielokrotnego wyboru, gdzie należy wskazać występujące elementy lub rozwiązania, a także pytania jednokrotnego wyboru z odpowiedzią wartościującą, które mają pozwolić na ocenę analizowanego kontekstu (np. bardzo zły, zły, satysfakcjonujący, dobry, bardzo dobry w odpowiedzi na pytanie o wrażenie na temat systemu informacyjnego albo: bardzo łatwo, dość oczywiste, brak możliwości w odpowiedzi na pytanie: Jak łatwo można przewidzieć trasę przejścia kobiety?). Dodatkowo prawie każda kategoria (a 14. wyłącznie) zawiera miejsce na komentarz opisowy⁵².

Proces audytu bezpieczeństwa METRAC jest jedynym kompleksowym programem, który analizuje każdy aspekt społeczności poddawanej audytowi w sposób

⁵² B. Czarniecki, *dz. cyt.*, s. 172.

partycypacyjny, obejmujący wszystkie zainteresowane strony społeczności. W procesie audytu bezpieczeństwa METRAC kobiety wyrażają swoją specjalistyczną wiedzę na temat bezpieczeństwa. Nie potrzebujesz dyplomu z planowania lub architektury - liczą się potrzeby w zakresie bezpieczeństwa i doświadczenia. Chociaż ich głównym celem jest ograniczenie możliwości napaści seksualnej lub molestowania. Audyt bezpieczeństwa zniechęci również inne przestępstwa. Audyt bezpieczeństwa METRAC przeprowadzano w budynkach biurowych i mieszkalnych, parkach gminnych, dzielnicach, podziemnych garażach i podwórkach szkolnych, w których występuje przemoc lub strach przed przemocą. METRAC używany był także do poprawy bezpieczeństwa osobistego w środowisku pracy. Obejmuje on banki, szpitale, biura korporacyjne, kampusy. Stosuje się go także w miejscu pracy proste i produktywnie, podnoszące świadomość i zapewniające większe bezpieczeństwo osobiste⁵³. Metoda ta może być wykorzystana w wielu aspektach planowania przestrzennego. Metody rozwiązywania problemów oraz zasady prowadzenia działań profilaktycznych stanowią katalog różnych form, które można wykorzystać w rozwiązywaniu problemów na rynku lokalnym związanych z zapobieganiem przestępczości w społecznościach lokalnych.

⁵³ M. Morris, Violence against women in Canada: *Effective approaches and resources*, "MATCH International" 2008, s. 36-37.

Rozdział III

Badania własne

Badania naukowe zaczynają się od określenia celu i przedmiotu badań. Pozwalają w ten sposób odzwierciedlić główny problem, na którym koncentrujemy uwagę. Badania naukowe to poznawanie świata we wszystkich jego przejawach. Przebiega jako wieloetapowy, świadomy i celowy proces zróżnicowanych działań poznawczych. Działania te są regulowane konkretnymi zasadami i procedurą badawczą, aby otrzymane wyniki były pełne, ścisłe, rzetelne i adekwatne w stosunku do zgłębianej rzeczywistości⁵⁴.

Badania naukowe mogą być prowadzone w szerokim i wąskim ujęciu. W szerokim ujęciu to proces twórczych czynności przebiegający od ustalenia i powzięcia problemu badawczego, aż do jego pisemnego opracowania. Natomiast w wąskim ujęciu sprowadzają się do konkretnych czynności badawczych i mają na celu poznanie nieznanych lub mało znanych właściwości (cech, parametrów) obiektów, przedmiotów, zdarzeń, procesów, faktów. Są to zwykle elementy (fragmenty) szerszej (większej) rzeczywistości, dotyczące wycinka poznawanej (badanej) działalności społecznej, ekonomicznej, pedagogicznej, technicznej, kulturowej, ekologicznej⁵⁵. Z powyższego wynika, że zadaniem badań naukowych jest ujawnianie nowych prawd, tworzenie nowych teorii naukowych. Ujmując inaczej, to teoretyczne i empiryczne wyjaśnianie lub odzwierciedlanie realnej rzeczywistości⁵⁶.

3.1 Metodologia badań.

Przedmiotem badawczym według Alberta Wojciecha Maszke są wszelkie zjawiska, które podlegają pewnym procesom, na podstawie których formułowane są pytania badawcze⁵⁷. Przedmiot badań zależy według T. Pilcha od tego, jaki rodzaj badań przeprowadzamy. Przedmiot badań jest zadaniem, które staje przed autorem w momencie uświadamiania sobie konieczności przeprowadzania badań⁵⁸.

Natomiast J. Sztumski wskazuje, że przedmiotem badań jest szeroko rozumiana rzeczywistość społeczna. Na nią składają się: twory materialne/obiekty – jak nazwa wskazuje podmioty, przedmioty, instytucje, struktury, rzeczy, które są namacalne; twory

⁵⁴ J. Apanowicz, *Metodologia ogólna*, Gdynia 2002, s. 19.

⁵⁵ Tamże.

⁵⁶ Tamże, s. 21.

⁵⁷ A. W. Maszke, *Metodologiczne podstawy badań empirycznych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2004, s. 44.

⁵⁸ T. Pilch, *Zasady badań pedagogicznych*, Warszawa 1955, s. 101.

idealne/zjawiska – stosunki, procesy, relacje, związki, zależności, które mają charakter niematerialny⁵⁹. Podsumowując przedmiotem badań będzie jakiś obszar, społeczność czy urządzenie coś co należy zbadać. Może mieć to postać stała, ale i także ruchowo ważne jest by służyło to jakiemuś określoneemu celu.

Kierując się podanym kierunkiem, **przedmiotem niniejszych badań jest bezpieczeństwo przestrzeni Parku Miejskiego im. Konstytucji 3 Maja w Suwałkach.**

Badania zostały przeprowadzone w Parku Miejskim im. Konstytucji 3 Maja w Suwałkach. Co warto podkreślić, jest to jedyne miejsce w Suwałkach, które prawnie nosi miano „parku miejskiego”, stanowi to Uchwała Nr 57/81 z dnia 13 listopada 1981r. wydana przez Miejską Radę Narodową w Suwałkach⁶⁰. Teren ten jest interesujący ze względu na to, iż znajdują się w centrum miasta. Ponadto występują tu zróżnicowane struktury społeczne. W Suwałkach w centrum miasta zachodzi pewien dysonans. Z jednej strony park miejski jest umieszczony w reprezentacyjnej części miasta, a z drugiej strony jest w bliskim sąsiedztwie osiedla, które w Suwałkach uchodzi za mało bezpieczne (kamienice przy ul. Tadeusza Kościuszki). Właśnie dlatego może on stanowić świetny teren badawczy.

Natomiast w związku z określonym przedmiotem badań, ich celem jest **ocena bezpieczeństwa w przestrzeni Parku Miejskiego w Suwałkach.**

Scharakteryzowanie przedmiotu i celu badań pozwala na sprecyzowanie problemu badań, co stanowi pierwszy etap zadań naukowych⁶¹. Właściwie określony problem nadaje sens badaniom naukowym oraz daje gwarancje rzetelności. W literaturze naukowej można znaleźć wiele definicji problemu badawczego. Stefan Nowak definiuje problem badawczy jako pytanie lub zespół pytań, na które odpowiedzi ma dostarczyć badanie. Problemy badawcze według T. Pilcha i T. Baumana to zabieg nie wymagający znacznego wysiłku, charakteryzujący się podziałem tematu pracy, na problemy czy też pytania badawcze, opisujące nieznanne zagadnienia, na bazie samego tytułu. Problemy badawcze określają również zakres, w którym będą poszukiwane odpowiedzi na postawione pytania. Są one również podbudową do formułowania

⁵⁹ J. Sztumski, *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Śląsk, Katowice, 1999, s. 19.

⁶⁰ Dziennik Urzędowy Województwa Suwalskiego Nr 6, Załącznik do uchwały Nr IX/38/90 Rady Miejskiej w Suwałkach z dnia 28 listopada 1990r.

⁶¹ S. Palka, *Metodologia. Badania. Praktyka Pedagogiczna*, Gdańsk 2006, s. 11.

hipotez⁶². Głównym problemem opisanym w niniejszej pracy jest pytanie: **Jaka jest ocena bezpieczeństwa w Parku Miejskim im. Konstytucji 3 Maja w Suwałkach?**

Metodami badawczymi według M. Łobockiego są różne działania naukowe, które mają za zadanie odnalezienie odpowiedzi na postawione uprzednio pytania badawcze⁶³. Inne rozumienie definicji metod badawczych opisuje J. Sztumskiego przez metodę rozumie się na ogół system założeń i reguł pozwalających na takie uporządkowanie praktycznej lub teoretycznej działalności, aby można było osiągnąć cel, do jakiego się świadomie zmierza⁶⁴. Każda dyscyplina naukowa posiada właściwe jej metody badawcze, których zadaniem jest rozwiązanie problemów naukowych, to jest ustalanie i wyjaśnienie nowych faktów, zjawisk, procesów, związków i zależności między nimi zachodzących. Metoda badawcza musi zawierać w sobie szereg działań o różnym charakterze zarówno koncepcyjnym jak i rzeczowym, zjednoczonych celem generalnym i ogólną koncepcją badań⁶⁵.

W badaniu posłużono się metodą badawczą obserwacji oraz techniką METRAC. Metoda ta jest metodą jakościową opartą na badaniu kwestionariuszowym. Metoda ta to audyt bezpieczeństwa dostosowany i wykorzystywany w celu zidentyfikowania bezpiecznych i niebezpiecznych przestrzeni. Poprzez zawarty w tej metodzie zestaw pytań można ustalić i ocenić daną przestrzeń pod względem wyglądu, funkcjonalności, a także bezpieczeństwa.

Do badań wykorzystano kwestionariusz z pytaniami listy kontrolnej. Opracowany został na podstawie materiałów B. Czarnieckiego⁶⁶. We wszystkich właściwie kategoriach zastosowano pytania, na które należy udzielić odpowiedzi Tak/Nie, ewentualnie niekiedy: Nie wiem.

Co więcej w wielu kategoriach wykorzystano pytania wielokrotnego wyboru, gdzie należy wskazać występujące elementy lub rozwiązania, a także pytania jednokrotnego wyboru z odpowiedzią wartościującą, które mają pozwolić na ocenę analizowanego aspektu np. bardzo zły, zły, satysfakcjonujący, dobry, bardzo dobry w odpowiedzi na pytanie o wrażenie na temat systemu informacyjnego: bardzo łatwo, dość

⁶² K. Kowalska, *Zachowanie dewiacyjne nieletnich na terenach wiejskich (na przykładzie wsi Laski, Grabów nad Pilicą oraz Świerże Górne)*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Kryminologicznego im. profesora Stanisława Batawii”, 2016, nr 23, s. 8.

⁶³ M. Łobocki, *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Oficyna Wydawnicza Imupls, Kraków 2009, s. 27.

⁶⁴ J. Sztumski, *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Katowice 2005, s. 68.

⁶⁵ J. Apanowicz, *dz. cyt.*, s. 60.

⁶⁶ B. Czarniecki, *dz. cyt.*, s. 172.

oczywiste (tabela 3). Ponadto prawie każda kategoria zawiera miejsce na komentarz opisowy⁶⁷.

Tabela 3. Konstrukcja pytań i odpowiedzi w kwestionariuszu METRAC.

Rodzaje pytań	Odpowiedzi
Pytania zamknięte	TAK/NIE/NIE WIEM
Pytania wartościujące	bardzo zły, zły, satysfakcjonujący, dobry, bardzo dobry
Pytania dotyczące systemu informacyjnego	bardzo łatwo, dość oczywiste

(Źródło: Opracowanie własne.)

Badania zostały przeprowadzone na przełomie jednego dnia o późnej porze, ze względu na potencjalne występowanie w tym czasie największej liczby zagrożeń. Umożliwiło to dokładniejsze zbadanie danej przestrzeni pod wieloma aspektami. Pozwoliło również na bardziej efektywną ocenę przeprowadzonego badania.

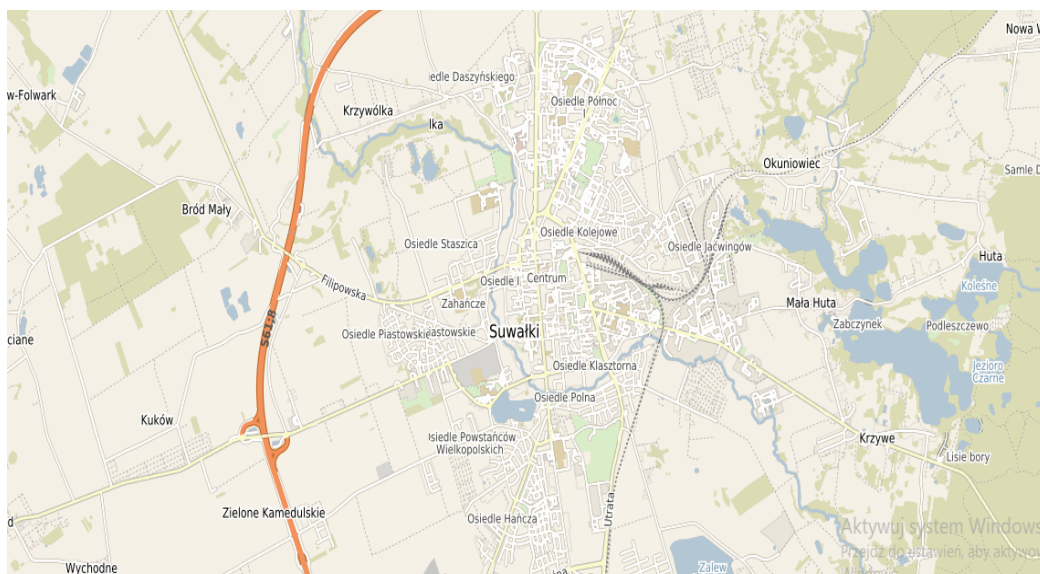
3.2 Charakterystyka terenu badawczego.

Określenie obszaru na jakim badania zostały przeprowadzone jest kolejnym kluczowym etapem w postępowaniu badawczym. Zdaniem T. Pilcha wybór to w znacznej mierze typologia wszystkich zagadnień, cech i wskaźników, jakie muszą być zbadane, odnalezione na właściwym terenie u stosownych grup społecznych lub w układach i zjawiskach społecznych, a następnie odpowiednie wytypowanie rejonu, grup, zjawisk i instytucji, jako obiektów naszego zainteresowania⁶⁸.

Liczące prawie 70 tysięcy mieszkańców Suwałki są drugim co do wielkości miastem województwa podlaskiego i centralnym punktem Suwalszczyzny. Miasto leży w północno-wschodniej części Polski, nad rzeką Czarna Hańcza, w pobliżu granic z Litwą, Rosją (Obwodem Kaliningradzkim) i Białorusią.

⁶⁷ B. Czarniecki, *dz. cyt.*, s. 172.

⁶⁸T. Pilch, *dz. cyt.*, s. 32.

Rysunek 1. Mapa Suwałk.

Źródło: (<https://polska.e-mapa.net/> stan na 15.04.2020r.).

Suwałki są miastem na prawach powiatu, siedzibą licznych instytucji administracji rządowej i samorządowej. Pełnią rolę administracyjnego, gospodarczego, naukowego i kulturalnego centrum tej części regionu. Suwałki potocznie zwane są „Polskim Biegunem Zimna”. Za sprawą arktycznych wpływów region ten jest zaliczany do najzimniejszych obszarów Polski. Przez miasto płynie rzeka Czarna Hańcza. Ze względu na swoje położenie w czystym ekologicznym otoczeniu, regionie pełnym atrakcji turystycznych są świetnym miejscem do życia. Dumą Suwałk jest neoklasycystyczna zabudowa ulicy Kościuszki, gdzie znajduje się odrestaurowany Park Konstytucji 3 Maja⁶⁹. Ustawa o ochronie przyrody art. 5 pkt. 21 definiuje parki jako element terenów zieleni w następujący sposób: tereny wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, znajdujące się w granicach wsi o zwartej zabudowie lub miast, pełniące funkcje estetyczne, rekreacyjne, zdrowotne lub osłonowe, a w szczególności parki (...) ⁷⁰. Współcześnie, zarówno w regulacjach prawnych, jak i w literaturze przedmiotu, nie ma jednoznacznej definicji parków znajdujących się w mieście.

Park Konstytucji 3 Maja położony jest w centrum Suwałk. Otaczają go ulice Tadeusza Kościuszki, Adama Mickiewicza, Ks. Kazimierza Hamerszmita oraz Plac Marszałka Józefa Piłsudskiego.

⁶⁹ <https://um.suwalki.pl/o-miescie,60/o-nas,2574> (stan na 8.04.2020r.).

⁷⁰ Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880), art. 5 pkt 21.

Rysunek 2. Mapa pogładowa Parku Konstytucji 3 Maja.

Źródło: (https://mapy.geoportal.gov.pl/imap/Imgp_2.html?gmap=gp0&bbox=756397,699849,756931,700066&variant=KATASTER) stan na 15.04.2020r.).

Zajmuje on powierzchnię 2,6 ha. Jako park miejski pełni on funkcje rekreacyjne i wypoczynkowe dla mieszkańców i turystów. Na terenie parku zlokalizowane są miejsca pamięci, obiekty kubaturowe zabytkowe i współczesne oraz obiekty małej architektury ogrodowej. Główne z nich to:

- żeliwny zegar słoneczny z 1841 r.,
- Dąb Wolności oraz głaz pamiątkowy z 1923 r.,
- drewniana altana,
- współczesny pomnik ku czci Suwałczan poległych i pomordowanych w czasie II wojny światowej,
- współczesny budynek tzw. muszla koncertowa,
- współczesna fontanna.

Teren parku jest gęsto zadrzewiony. Występują tu głównie drzewa i krzewy liściaste w różnym wieku. Najstarsze egzemplarze mają ponad 120 lat, ich posadzenie datuje się z pierwszego okresu powstania parku. Gatunkiem dominującym całego

drzewostanu jest klon zwyczajny i jesion wyniosły⁷¹. Parki miejskie ze względu na swoją lokalizację odgrywają ważną rolę rekreacyjno-wypoczynkową dla mieszkańców miast. Stanowią dodatkowo miejsce nauki, imprez kulturalnych oraz są wizytówką miast⁷². Teren objętym badaniami niniejszej pracy jest Park Miejski Konstytucji 3 Maja znajdujący się w Suwałkach.

3.3 Wyniki prowadzonych badań wraz z rekomendacjami.

Przy pomocy listy kontrolnej stosowanej w technice METRAC badanie zostało przeprowadzone dnia 04.03.2020 r. o godzinie 21.00 w obszarze Parku Miejskiego Konstytucji 3 Maja w Suwałkach. Badanie przeprowadzano w celu ustalenia i oceny bezpieczeństwa w podanej przestrzeni.

Wrażenia ogólne jakie zostały na miejscu zaobserwowane to:

- przestronność,
- funkcjonalność,
- nowoczesność,
- zadbanie,
- czystość.

Oświetlenie jakie zaobserwowano na miejscu było wystraszające, wszystkie lampy paliły się na zewnątrz parku ale także w jego środku. Dzięki temu można było zidentyfikować osobę z odległości 25 jardów (22,86 metra). Jeśli zaszłaby potrzeba poinformowania kogoś o nieświejących lampach w parku znajduje się punkt informacyjny a obok niego można znaleźć informacje na temat podanych wszystkich ważnych telefonów takich jak Zarząd Dróg i Zieleni. Krzewa i drzewa rosnące w parku nie ograniczały natężenia światła lamp. Ścieżki są doświetlone odpowiednio. Poszczególne znaki i mapy miarodajnie zostały oświetlone.

Kolejnym etapem badań jest oznakowanie. Z obserwacji odbytych na terenie badawczym można stwierdzić, że widnieje oznaczenie identyfikujące dane miejsce. Naprzeciwko budynku Urzędu Miasta Suwałki znajduje się jedna tablica z mapą miasta zaś druga usytuowana jest od strony ulicy Hamerszmita przy parkingu obok kościoła. Przy Punkcie Informacji turystycznej znaleźć można informacje na temat szukania pomocy w sytuacjach awaryjnych. Niestety brak jest informacji na temat wjazdu dla

⁷¹ http://www.ciekawepodlasie.pl/info.htm#1288/pl/i/park_konstytucji_3_maja_z_1820r. (stan na 8.04.2020r.).

⁷² P. Kutiak, *Park miejski – zielone serce Sanoka*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis, Studia Geographica”, 2010, s. 84-91.

wózków inwalidzkich. Ogólne wrażenie na temat oznakowania jest dobre jednak brakuje niektórych oznaczeń takich jak np. informacji na temat wjazdów dla wózków, informacji na temat wyprowadzania zwierząt na teren parku, a także ogólnego regulaminu korzystania.

Czwarty zestaw pytań obejmują kontrolowane pole widzenia. Horyzont w parku jest wyraźny i przejrzysty. Jedyńm minusem są miejsca, w których ktoś może się ukryć. Takie miejsca to muszla koncertowa i punkt informacji turystycznej. Poprawić to mogło by zamontowanie zwierciadeł/luster, kurtyny czy zabezpieczenia na muszli by ograniczyć dostęp zwykłym przechodniom.

Podczas przeprowadzania badania teren parku był opustoszały. Wokoło nie było żadnych przechodniów. Teren jest monitorowany jedynie dwoma kamerami. Jedna znajduje się w centrum parku druga umiejscowiona jest przy pomniku Jana Pawła II na Placu Piłsudskiego.

Następną podgrupą pytań znajdujących się w kwestionariuszu jest ocena opustoszenia. Podczas przeprowadzania badania nie można było stwierdzić w jakiej odległości znajduje się osoba mogąca usłyszeć wołanie o pomoc. Najbliższe numery telefonów alarmujących znajdowały się w Punkcie Informacji Turystycznej. Nie zauważono żadnych znaków kierujących do pomocy w razie zagrożenia. Teren także nie był w momencie obserwacji kontrolowany przez żadne służby porządkowe.

Kolejnym etapem badań jest ocena elementów nie dających wyboru trasy przemieszczania się po parku. Bardzo łatwa jest przewidzieć trasę przejścia kobiet. Jest wiele dostępnych ścieżek, które są dobrze oświetlone. Dzięki czemu możemy stwierdzić co lub kto znajduje się po drugiej stronie przejścia. Jednak, są też miejsca w których przestępca może się skryć i czekać na potencjalną ofiarę. Takim miejscem jest wnęka w muszli koncertowej jak również budynek muszli.

Badając potencjalne enklawy i wyizolowane miejsca przyległe na terenie parku zauważano, że nie występują takowe. Nie ma pustych pomieszczeń, nie występują tereny w których można pozostać niewidocznym.

Ze względu na obszerność parku potencjalny przestępca, może bardzo oddalić się z miejsca przestępstwa. Jest wiele dróg ucieczki podobnie jak jest kilka wejść na teren parku, którymi można się szybko wydostać z terenu.

Wokół Parku Konstytucji 3 Maja jest wiele płatnych parkingów, można stwierdzić, że otaczają park wokoło. Ze względu na to, że jest położony w centrum otacza

go zabudowa szeregowa. Dzięki temu łatwo stwierdzić kto jest zarządca terenu wokół parku.

Kolejną podgrupą pytań w liście jest stan utrzymania danego terenu. Tutaj podczas przeprowadzanych badań stwierdzono brak występowania odpadków, śmieci. Przy punkcie Informacji Turystycznej podany jest telefon do Zarządu Dróg i Zieleni, do których można dzwonić z ewentualnymi uwagami. Po stanie sprzętu znajdującego się na danym terenie widać, iż naprawy wykonywane są na bieżąco.

Ważnym pytaniem podczas oceny stanu bezpieczeństwa przestrzeni jest pytanie w związku z czynnikami humanizującymi dane miejsce. Jeśli chodzi o teren badany widać że wyczuwa się w nim sprawowanie ręki gospodarza. Nie ma odczucia miejsca porzuconego jak również brak jest graffiti odstraszaćcych. Nie zauważono żadnych znaków czy malunków rasistowskich oraz było brak aktów wandalizmu. Zaś jeśli chodzi o kolorystykę zastosowaną w parku to sprawia wrażenie poczucia bezpiecznego.

Ze względu na usytuowanie parku łatwo jest go znaleźć nie znając terenu miasta. Jego utworzenie jest sensowne. Jego wielko powierzchność i brak poziomów jest plusem.

Ostatnim pytaniem w przeprowadzanych badaniach występujących w liście kontrolnej jest sugerowane usprawnienia. Sugerowanymi zmianami jakie można było by wprowadzić to:

- zwiększenie monitoringu na badanym obszarze,
- wyrównanie kostki brukowej położonej na ścieżkach i głównej alei ze względu na osoby poruszające się na wózku inwalidzkim, a także matki z wózkami z dziećmi,
- postawienie więcej oznaczeń informujących,
- postawienie zwierciadeł i luster w newralgicznych punktach mogących posłużyć dla przestępców jako kryjówka,
- zwiększyć patrole służb porządkowych,
- należało by zniwelować możliwość korzystania z muszli koncertowej dla osób nieupoważnionych.

Zamierzeniem przeprowadzonych badań było ustalenie czy przestrzeń parku miejskiego jest bezpieczna mieszkańcom. Czy rozwiązania jakich użyto podczas zaprojektowania danego miejsca spełniają swą użyteczność. A może przydało by się coś poprawić by jeszcze bardziej zadbać o bezpieczeństwo na danym terenie.

Głównym problemem opisanym w niniejszej pracy jest: Jaka jest ocena bezpieczeństwa w Parku Miejskim im. Konstytucji 3 Maja w Suwałkach? Z pośród wielu technik dostępnych do badania przestrzeni miejskich zastosowano technikę METRAC. W odrębnej tej techniki badanie przeprowadzono za pomocą kwestionariusza z listą kontrolną. Badanie objęła całą przestrzeń Parku Miejskiego im. Konstytucji 3 Maja w Suwałkach.

Analizując zebrany materiał pozwala to sformułować następujące wnioski:

1. Park Miejski stworzono zgodnie z zasadami bezpieczeństwa.
2. Problemem jaki zauważono podczas badania było niedoskonały dobór materiału na chodniki i ścieżki piesze.
3. Brakowało luster i zwierciadeł w newralgicznych miejscach.
4. Ograniczony monitoring na danym terenie.
5. Mała ilość tablic informujących.
6. Brak patroli służb prewencyjnych na danym terenie.
7. Dostęp dla osób nieupoważnionych do korzystania z muszli koncertowej o każdej porze.

W oparciu o wymienione ustalenia sformułowano następujące wnioski:

1. Park stworzono z myślą o mieszkańcach danego terenu. Zastosowano w nim rozwiązania praktyczne, zieleń jest dopasowana i zadbana. Nie ma pozostawionych miejsc w których nie jest przycięta czy jest jej za dużo. Podnosi to poczucie bezpieczeństwa a zarazem zmniejsza ryzyko że potencjalny przestępca schowa się za nią. Dopasowanie natężenia i rozstawienie lamp wzdłuż ciągów pieszych pozwala na rozpoznanie osób uczęszczających daną trasą.
2. Po przeanalizowaniu ścieżek dla pieszych i rowerzystów, stwierdzić można, że nie jest to jednak dobre rozwiązanie by w parku stosować kostkę brukową. Jedną jej wadą jest to, iż nie jest ona do końca równa co uniemożliwia komfortowe korzystanie osobom poruszającym się na wózku inwalidzkim bądź matkom z dziećmi w wózku. Tak jak stwarza niebezpieczeństwo, że podczas ucieczki od potencjalnego sprawcy osoba może zaczepić się i potknąć.
3. By poprawić bezpieczeństwo należało by zastosować zwierciadła i lustra w miejscach newralgicznych, których niestety w parku brakuje. Takim miejscem gdzie przydało by się dane rozwiązanie zastosować jest budynek muszli

koncertowej usytuowany w samym centrum parku. Łatwiej było by rozpoznać czy ktoś znajduje się za budynkiem czy nikogo tam nie ma. Tym bardziej że to jest jedna z najczęściej uczęszczanych tras osób, bo główna ścieżka pieszka prowadzi właśnie obok danego budynku. Poprawiło by to bezpieczeństwo i mogło odstraszyć potencjalnych przestępców

4. Chociaż zauważono monitoring na terenie parku, to stwierdzono, że nie jest on dostateczny. Powinno zwiększyć się go poprzez umiejscowienie jeszcze przynajmniej trzech kamer. Osoby korzystające wtedy z miejsca rekreacji czuli by się o wiele lepiej.
5. W dzisiejszych czasach ludzie potrzebują informacji czarno na białym. W parku są tablice informujące jednak jak nie jest ich ilość wystarczająca. Brakuje informacji na temat godzin korzystania z danego terenu, tablic informujących o korzystaniu z terenu osobom przebywającym ze zwierzętami. Ułatwiło by to potencjalnym korzystającym, a także zapewne poprawiło by zadbanie o dane miejsce pod względem czystości.
6. Podczas badań zauważono że dane miejsce nie jest patrolowane przez służby porządkowe. Chociaż obecna sytuacja jaka w danym okresie jest, mogła przyczynić się do zmniejszenia patroli to jednak ta ilość patroli powinna być zwiększona. Podczas przeprowadzanych badań park pozostawał zamknięty ze względu na panujące zagrożenia epidemiologiczne i obowiązywał zakaz z niego korzystania to i tak nie było osób sprawdzających czy mieszkańcy stosują się do wprowadzanych zmian. Bardzo ważne jest by patrole były widoczne, gdyż zwiększają tym poczucie bezpieczeństwa nawet jeśli osoby z parku nie korzystają.
7. Kolejnym rozwiązaniem jakie można było by wprowadzić to ograniczenie korzystania z muszli koncertowej osobom trzecim. Nie jest ona w żadne sposób zabezpieczona co pozwala potencjalnemu sprawcy tam się ukryć i oczekiwać na ofiarę tym bardziej w porze nocnej gdzie ograniczona jest widoczność pola widzenia. Muszla nie jest oświetlona w środku co sprawia, że nie zauważymy kto tam się znajduje. Można było by zastosować kurtynę zamykaną wtedy ograniczyło by się dostęp i osoby nieupoważnione nie miały by dostępu.

Zakończenie

Przeprowadzony przegląd głównych koncepcji i teorii kształtowania przestrzeni z uwzględnieniem aspektu bezpieczeństwa publicznego pozwolił na dokonanie syntezy wynikających z nich wymogów odnośnie kształtowania przestrzeni miejskiej⁷³. Jednak, godzi się zauważyć, iż powyższa praca nie wyczerpuje tematu, który porusza, niewątpliwie słuszne będą wszelkie przyszłe badania oceny przestrzeni parku miejskiego pod kątem bezpieczeństwa.

Podsumowując, w pierwszym rozdziale pracy wskazano jak istotną rolę odgrywa bezpieczeństwo w tworzeniu bezpiecznych przestrzeni. Na przełomie wielu lat powstało w związku z tym wiele teorii. Wiele autorów zaznaczało w nich że odpowiednio dobrany sposób kształtowania infrastruktury czy terenu sprzyja zmniejszeniu przestępczości na danym terenie. Również tworzenie przez gminy strategii planowania przestrzennego skłania do wprowadzania zmian w tym zakresie.

Dzięki stworzonym teoriom udało się wymyślić i wprowadzić metody pomagające w jej kształtowaniu. Co opisane zostało w drugim rozdziale niniejszej pracy. Metody pozwalają architektom na korzystniejsze przeprowadzanie badań i dobranie odpowiednich narzędzi w praktyce by zjawisko zniwelować.

Dzięki przeprowadzonym badaniom techniką METRAC, oceniono przestrzeń pod względem jej bezpieczeństwa. W wyniku badań wskazano siedem kluczowych wniosków. Należy stwierdzić, że cel badań został osiągnięty. **Wskazano, że bezpieczeństwo w przestrzeni parku miejskiego w Suwałkach jest wystarczające.** Jednak można było by poczynić jeszcze kilka kroków by je ulepszyć i stworzyć miejsce w pełni satysfakcjonujące mieszkańców pod względem bezpieczeństwa. Jest to możliwe pod warunkiem właściwego kierunku rozwoju miasta, a także współpracy samorządu terytorialnego z ekspertami w dziedzinie bezpieczeństwa w aspekcie projektowania bezpiecznych przestrzeni.

⁷³ B. Czarniecki, *dz. cyt.*, s. 240.

Bibliografia:

Akty prawa:

- 1 Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 506).
- 2 Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2003 Nr 80 poz. 717).
- 3 Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880).
- 4 Dziennik Urzędowy Województwa Suwalskiego Nr 6, Załącznik do uchwały Nr IX/38/90 Rady Miejskiej w Suwałkach z dnia 28 listopada 1990r.

Dziela zwarte:

- 1 Apanowicz J. , Metodologia ogólna, Gdynia 2002.
- 2 Czapska J. (red.), Zapobieganie przestępczości przez kształtowanie przestrzeni, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012.
- 3 Czarniecki B., Przestrzenne aspekty przestępczości, Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej, Białystok 2011.
- 4 Dudkiewicz W. , Praca magisterska przewodnik metodyczny, Strzelec, Kielce 1996.
- 5 Dyduch L. , „ Bezpieczeństwo realizacji policyjnych czynności lub działań ”, Centrum Szkolenia Policji, Legionowo 2015.
- 6 Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, Warszawa 2011.
- 7 Korzeniowski L. , Zarządzanie bezpieczeństwem. Rynek, ryzyko, zagrożenia, ochrona, PSB, Kraków, 2000.
- 8 Lambrick M. , K. Travers, WOMEN’S SAFETY AUDITS, What Works and Where?, UN-Habitat Safer Cities Programme, Report 2008.
- 9 Lisiecki M. , Zarządzanie bezpieczeństwem publicznym, Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2011.
- 10 Lorens P. , J. Martyniuk-Pęczek, Problemy kształtowania przestrzeni publicznych, Wydawnictwo Urbanista, Gdańsk 2010.
- 11 Łobocki M. , Metody i techniki badań pedagogicznych, Oficyna Wydawnicza Imupls, Kraków 2009.
- 12 Masłowski A. H. , Motywacja i osobowość, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1990.

- 13 Maszke A. W. , Metodologiczne podstawy badań empirycznych, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2004.
- 14 Palka S. , Metodologia. Badania. Praktyka Pedagogiczna, Gdańsk 2006.
- 15 Pilch T. , Zasady badań pedagogicznych. Warszawa 1995, Wydawnictwo „Żak”.
- 16 Szewczyk A. , M. Kogut-Jaworska, M. Ziolo, Rozwój lokalny i regionalny. Teoria i praktyka, Wydawnictwo C.H. Beck. Warszawa 2011.
- 17 Sztumski J. , Wstęp do metod i technik badań społecznych, Katowice 2005.
- 18 Urban A. , Bezpieczeństwo społeczności Lokalnych, Oficyna Wydawnicza Łośgraf, Warszawa 2011.
- 19 Urban A. , Kształtowanie przestrzeni antyprzestępczej, Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice 2007, Seria: Architektura.
- 20 Wieteska – Rosiak B. , Bezpieczny i zrównoważony rozwój miast w kontekście III generacji strategii CPTED, [w:],Studia Ekonomiczne Regionu Łódzkiego, Polskie Stowarzyszenie Ekonomiczne Oddział w Łodzi, Łódź 2016.
- 21 Zięba R. , Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego: koncepcje – struktury – funkcjonowanie , Wydawnictwo „Scholar”, Warszawa 1999.

Czasopisma:

- 1 Antosiewicz J., Kształtowanie przestrzeni publicznej w związku z intensywnym rozwojem współczesnych miast : zarys problematyki , „Kultura i Polityka”, 2008, nr 4.
- 2 Klamut R., Bezpieczeństwo jako pojęcie psychologiczne, Zeszyty naukowe Politechniki Rzeszowskiej. Rzeszów 2012, nr 286, 4.
- 3 Kowalska K., Zachowanie dewiacyjne nieletnich na terenach wiejskich (na przykładzie wsi Laski, Grabów nad Pilicą oraz Świerże Górne), „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Kryminologicznego im. profesora Stanisława Batawii, 2016, nr 23.
- 4 Kutiak P. , Park miejski – zielone serce Sanoka, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis, Studia Geographica”, 2010.
- 5 Mordwa S. , Bezpieczeństwo a kształtowanie przestrzeni, „Space – socjety – Economy” 2009, nr 9.
- 6 Morris M. , Violence against women in Canada: Effective approaches and resources, "MATCH International" 2008.

- 7 Spelak M.A., Profilaktyka lokalna - uwarunkowania przestrzenne wpływające na bezpieczeństwo obywateli, „Journal of Students Scientific Association” 2012, nr 2.
- 8 Tokajuk A. , Projektowanie bezpiecznych struktur mieszkalnych na przykładzie Osiedla Błękitne i w Siechnicach, „Architecturae et Artibus”, 2014, Tom 6, nr. 4.

Strony internetowe:

- 1 <http://cojawiem.pl/>
- 2 <http://www.ciekawepodlasie.pl/>
- 3 <http://www.tup.org.pl>
- 4 <https://pulsmedycyny.pl/>
- 5 <https://um.suwalki.pl>
- 6 <https://www.academia.edu>
- 7 <https://www.arl-net.de/>
- 8 <https://www.eog.gov.pl/>
- 9 <https://www.preventionweb.net>
- 10 <https://www.toronto.ca/>

Spis rysunków

1. Mapa Suwałk.....	41
2. Mapa pogładowa Parku Konstytucji 3 Maja.....	42

Spis tabel

1. Zestawienie głównych koncepcji uwzględnionych w danym rozdziale.....	14
2. Lista kontrolna oceny bezpieczeństwa.....	32
3. Konstrukcja pytań i odpowiedzi w kwestionariuszu METRAC.....	40